

(א)

מכתב גלוי לרבני ישראל שליט"א המשמשים בקדש בארה"ק אודות "קבורה" במשטחים בקומות לגובה מעל האדמה

(הקדמה לקונטרס "קבורת קומת במבחן ההלכה")

לעשר קומות ולעשרים קומות.

השר לשירותי דת מר יעקב מרגי, אמר בתשובה לשאלתא בכנסת בתאריך י"ח סיון תשע"א, וזה לשונו מועצת הרבנות הראשית הקימה ועדה, אשר תפקידה היה לבדוק את נושא הקבורה בקומות שלא בקרקע, ומסקנתה הייתה, שהדבר מותר מבחינה הלכתית. ...מאחר והרבנות הראשית אישרה את קבורת הסנהדרין כאמור, אזי אין חובה על המדינה להציע בחינם קבורה בשדה.

חשוב לציין כי מצוקת הקרקע לקבורה בארץ ידועה לכל, ועל כן מדיניות הממשלה הינה, ליתן עדיפות מוחלטת, לשיטות קבורה אשר מנצלות את הקרקעות הזמינות באופן המירבי, וניצול מבוקר ונכון של המשאב הלאומי היקר הקרקע. מי שבכל זאת מעוניין בקבורת שדה על פי השקפתו, יכול לעשות כן בדרך של קבורה בשטח מוגדר, ובתשלום, עד כאן תשובת השר לשירותי דת.

בט"ז כסלו תשע"ב נערך במלון "רימונים שלום" בירושלים, כנס ומסיבת עיתונאים מטעם המשרד לשירותי דת, בנושא "קמפיין הקבורה", אשר יועלה באמצעי התקשורת השונים, ובו תיערך חשיפה ראשונית, לפני עליית ה"קמפיין" לאוויר, השתתפו בכנס השר לשירותי דת, וכן הרב יעקב רוז'ה, שפירסם בעתון, שהקבורה בקומות היא "בסדר גמור" מבחינה הלכתית.

בכנס הנ"ל הובא לידיעת המשתתפים ע"י השר, מגמת הממשלה לעקור ח"ו קבורה מעם ישראל, ולהתנהג היפך מפסיקת השלחן ערוך, המסתמך על הגמרא וכל הפוסקים, שקבורה צריכה להיות בתוך אדמה דוקא, וקבורה שמעל האדמה אינה קבורה, והמתים אינם מגיעים למקום מנוחה, ומצטערים צער רב, ונמנע מהם הכפרה שמתכפרים ע"י קבורה בקרקע, וכן עוברים כל יום על כל נפטר, על מצות עשה של "קבור תקברנו", ועל מצות לא תעשה "לא

כבר כתבתי בספרי מגד"צ ח"ו סימן ע"ד, אודות המעשים הנוראים הנעשים תחת השמש, ע"י הח"ק בערים הגדולות חיפה, תל אביב, ירושלים, פתח תקוה, הרצליה, גבעת אולגה, ועוד. שבאופן כללי מפנים את הנפטרים, לקברם בתוך קוביות ביטון הבנויים בגובה מעל האדמה, בעיני ראיתי גם בבית עלמין ירקון בת"א, וגם בבית עלמין תל רגב בחיפה, בתים בני ארבע קומות, הנמשכים לאורך של כמאה מטר ויותר, בהם הניחו נפטרים. התפרסם על תכנית לבניית ששים אלף כוכים לקבורה ליד מושב ברקת שליד לוד וכנראה שיהיה שם מגדל גבוה בדומה למגדל בבל רח"ל

כן ראיתי "מרפסות", בלשונם "טרסות", דהיינו יציקות ביטון מעל חלל ריק, והחלל הוא בגובה של כשלושה מטר ויותר, ולמטה קבורים נפטרים. וכן "בטרסות" שמעליהם מעל החלל הריק, מושלכים נפטרים בתוך החורים. שטח המרפסות הוא, משך עשרות מטרים, בתוך יציקות הביטון עשו חורים, מניחים שם חול ושם מוטמנים. כן ראיתי תמונה של "קבורת קומות" באבנים, שהם אמבטיות ביטון, אמבטיה מעל אמבטיה, לגובה של עשר קומות. ושם בדרך כלל אין מקום להניח חול ומניחים מעט חול או שקית חול וקוראים לזה "קבורה" רח"ל ובתום הטקס מבקשים הקברנים מחילה מהנפטר אם נהגו בו שלא כראוי אוי לעינים שכך רואות ואו לאזנים שכת שומעות בזמן שהנפטר בוכה על שזרקוהו לתוך האבנים עומדים ליד מעשה הנבלה ומבקשים עוד מחילה

שמעתי שהממשלה דורשת מהח"ק שיגביהו עוד יותר את "קבורת הנפטרים", לגובה של מגדלים רבי קומות. וחזקה על הח"ק שיעשו זאת. כי אם גובה עשר קומות מעל פני האדמה בתוך אבנים נחשב לקבורה, א"כ מדוע שלא להגיע לגובה של עשרים קומות ויותר, ולחסוך עוד יותר בקרקע, כי מבחינה הלכתית אותו דין

קבורת קומות במבחן ההלכה

הרי "קבורת הקומות" אינה מכוסה בעפר, והיא מנוגדת לפסיקת הגאונים, הרב משאש שהיה הרב הראשי של יהודי מרוקו ואח"כ רבה של ירושלים, ומגדולי פוסקי הדור, וכן הגאון הרב ישראלי, שהיה חבר ביה"ד הגדול, ומגדולי פוסקי הדור, ושניהם כותבים בספרי הלכה שלהם, הרב ישראלי בשו"ת שלו "חות בנימין" ח"א סי' כ"ד, והרב משאש בספר השו"ת שלו, ש"קבורת קומות" בצורתה הנוכחית אינה קבורה, כי אינה מכוסה בעפר, וכן היתה החלטה רשמית של הרבנות הראשית לישראל. לפי החלטת ועדה שדנה בנושא והרב ישראלי עמד בראשה

יתכן שהרבנות הראשית דהיום ביטלה את החלטת הגאונים הגדולים משאש וישראלי זצ"ל, אבל אין לה רשות להתעלם מפסיקתם, וצריכה לתת פתרון למי שרוצה להישמע לפסיקתם, ולהקצות קרקע שאפשר יהיה להטמין את המתים באדמה מבלי לדרוש סכומי עתק עבור צורך הכרחי זה, ואפילו אם יהיה מקום קבורה מרוחק מן העיר, יסכימו כולם לטרוח וליסוע מחוץ לעיר ובלבד שיקברו את מתיהם לפי הדין, ופסיקת גדולי פוסקי הדור.

כן פוסקי דורנו הגרי"ש אלישיב שליט"א כתב, שאסור לשנות מנהג הקבורה, והגר"ש וואזנר שליט"א כתב, ש"קבורת קומות" היא נגד פשוטות ההלכה, וכאשר ביקרתי בחדרו של הגר"ש וואזנר, ביחד עם הרב דוד שמידל שליט"א, בתחלת חורף תשע"א, אמר לנו כמה פעמים ש"קבורת קומות" אינה קבורה, ואמר לנו שאם היה יודע מהי "קבורת קומות", לא היה מרשה לרב משה שאול קליין שליט"א, לכתוב בשמו בשנת תשס"ד, שקבורת קומות מותרת, ונתן לנו בחודש טבת תשע"א מכתב בענין קבורת קומות, המבטל את המכתב של הרב משה שאול קליין משנת תשס"ד.

גם הגרי"ש אלישיב כאשר ביקרתי בחדרו ביחד עם עוד רב, אמר לנו שצעק כמה פעמים על מי שדיבר עמו על "קבורת קומות", שלא "יקברו בקומות", ואמר לנו שאמרו לו שתדלנים, שבורשא היה "קבורת קומות", (דבר שלא היה מעולם, בכל שנות ההיסטוריה, לא בורשא, ולא בשום קהילה אורתודוקסית יהודית) וכל השקרים היו, כדי לנסות לקבל היתר למעשיהם הנלוזים.

(קבורת קומות נהוגה אצל חלק מהנוצרים, ומלפני כמאה שנה, אצל חלק מיהודים

תלין נבלתו". וזה לפי פסיקת גדולי הפוסקים, ועד היום כבר הושלכו לאבנים עשרות אלפי מתים ומנעו מהם קבורה.

שם בכנס נאמר, שאמנם ידוע להם, שיש יהודים הנשמעים לגדולי הפוסקים, שאינם מקבלים את הפסיקה החדשה הזו, שלא היתה מעולם בכל תולדות ישראל, לבטל את קבורת הקרקע, ולהשליך את המתים לאבנים, ויהודים אלו החפצים קבורה בקרקע, שישלמו במיטב עשרות אלפי שקלים עבור קבר.

והשאלה הנשאלת היא, מה יעשו יהודים יקרים שאין להם את הכסף הרב הזה, מה אשמים אלו היהודים, אם הם רוצים להישמע לגדולי הפוסקים כגון ה"בית יצחק", ה"אגרות משה", ה"מנחת יצחק", ה"דברי יציב", ועוד, הסוברים ש"קבורת קומות" אינה קבורה.

כן הגר"ש ישראלי זצ"ל והגר"ש משאש זצ"ל, שהיו חברי ועדת הרבנות הראשית לבדיקת נושא "קבורת קומות", סוברים שקבורת קומות שאינה מכוסה בגבעת עפר מכל צדדיה, אינה קבורה. הרב ישראלי זצ"ל כותב בזה הלשון "לכל הדעות אין קבורה אלא בהטמנה בקרקע" והרב משאש זצ"ל כותב בזה"ל לא מצינו לשום פוסק שהתיר להדיא לקבור למעלה מהקרקע בלי להיות בתוך האדמה" (דבריהם מובאים בבטאון "ברקאי" ד' תשמ"ז) וכך נתקבלה בסוף החלטת הועדה שהוקמה ע"י הרה"ר שתדון בזה,

כפי שמשתקפת ההחלטה במכתב דלהלן, שנכתב אל האדריכלים פונגר ושגיב, כותב מ"מ מנכ"ל הרבנות הראשית לישראל הרב אהוד גחלי מתאריך כ"ז טבת תשנ"ג בזה הלשון... ולהלן החלטת הרבנים חברי ועדת הלכה מטעם הרה"ר לישראל, מיום שני כ"ח סיון תשנ"ב...ג) הקבורה בקומות תיעשה בתוך או בדופן גבעה טבעית או מלאכותית משופעת ובלבד שיובטח שהאדמה לא תיסחף.

מי שקורא פסקיהם של הרבנים ישראלי, שהיה יו"ר הועדה, ושל הרב משאש, רואה שדרישתם היתה, שהגבעה האמורה, צריכה להיות מעפר, ולכסות את כל מבנה האבנים, או הביטון, ואם העפר אינו מכסה את אבני ה"קומות" אין זו קבורה כלל.

ואיני מבין אם כן, איך אומר השר ש"קבורת הקומות" היא לפי החלטת הרבנות הראשית,

קבורת קומות במבחן ההלכה

ג

אלקים, לעמוד ולמחות כנגד פורצי הגדר, אשר עוקרים ח"ו, ומונעים קבורה מכלל ישראל, שהיא מצוה הדוחה עבודת כה"ג בבית המקדש, כידוע לכל בר בי רב, וכבר הושלכו לתוך האבנים, עשרות אלפים מתי ישראל, שאין להם מנוחה, וממש יש כאן מצב של "שואה" לנפטרים בדורנו באה"ק, ואין פוצה פה ומצפצף, וגם הרבנים שותקים, הגם שהם הולכים ומרחיבים את חרב העינויים על המתים, מיום ליום לכל שטח אה"ק

חברי הח"ק אינם אשמים כל כך, כאשר הרבנים שותקים ואינם מוחים, והרי ידוע המוכר בגמרא שבת נ"ה ע"א, מה שנגזר רח"ל על הצדיקים, בזמן חורבן בית ראשון, בעת שלא מיחו ברשעים רח"ל, יש מסביב לשערוריה זו, שתיקה שאינה מובנת בשכל אנושי כלל, מדוע שותקים הרבנים, הרי הם יודעים לפתוח שו"ע, וכאשר צועקים, מת מצוה, מת מצוה, מדוע מתעצלים הם לפתוח שו"ע.

הכו"ח בלב מורתח טבת ה' תשע"ב

הרב גדליהו אקסלרוד
מלפנים אב"ד בחיפה

רפורמים, מקודם בגרמניה ואח"כ בארצות הברית) עוד שאלה יש לשאול, איך באים כמה רבנים בדורנו, ולוקחים על עצמם את התוקף והעוץ, לצאת כנגד כל גדולי הדור הזה, וגדולי הדור הקודם, ביניהם רבנים שחיו באמריקה לפני כמאה שנים, שיצאו בגילוי דעת תורה ש"קבורת קומות" אינה קבורה, ומחו אז כנגד הרפורמים שהתחילו להנהיג קבורה זו שם כמו שעשו עמיתיהם הרפורמים בגרמניה, איך הם יכולים להוציא פסק לקבור מתים שלא בתוך האדמה,

כאשר בטור ובשו"ע, נפסק שהקבורה צריכה להיות בתוך האדמה בדוקא, פסק המבוסס על דעת כל גדולי הפוסקים, מעבירי המסורה ממש רבינו ע"ה, והם הרי"ף, ורבנו חננאל, רש"י, הרמב"ן, הראב"ן, היד רמה, הרא"ש, הר"ן, ועוד שכתבו זאת במפורש בגמרא סנהדרין מ"ו ע"ב שקבר בנין הוא באופן שמתחתיו יש חפירה בקרקע וכן שהמת צריך להיות מוטמן בתחתיות הארץ וכן נראה מהרמב"ם והמאירי ועוד, וכן נפסק בטור ובשולחן ערוך יורה דעה סימן שס"ב

איך אפשר לצאת, כנגד כל גדולי הפוסקים מכל הדורות, ומצוה על כל מי שיש בו יראת

(ב)

סיפור עצוב על שתיקת רבנים בנושא עקירת קבורה יהודית בארץ הקודש והפיכתה לקבורה רפורמית בהכשר הרבנות הראשית לישראל

כתב...מצות קבורה בקרקע ממש כפשטות ההלכה ויש בזה טובה גדולה לנפטר ב"מ וכאמרם ז"ל דיש בזה כפרה

כן פסקו כל הרבנים הגאונים חברי הבד"ץ של העדה חרדית בירושלים שליט"א ובראשם הגרי"ט ווייס הגאב"ד שליט"א והגר"מ שטרנבוך הראב"ד שליט"א בניסן תשע"א שקבורת קומות אסורה

כאשר ביקרתי אצל הגרי"ש אלישיב שליט"א עם הרב גד ליכט שליט"א בחורף תשע"א אמר לנו שסיפרו לו שתדלנים שבוורשא קברו בקומות וידוע שהוא שקר גס שלא היה ולא נברא ולא היה קבורת קומות אצל יהודים בכל הדורות

לפני כשנתיים נתוודעתי לשערוריה הנוראה של ביטול קבורה יהודית באה"ק המחייבת הטמנת המת באדמה והח"ק הגדולות בארה"ק הפכו את הקבורה לקבורה רפורמית שמשליכים את המתים בתוך קוביות ביטון בגובה מעל האדמה וקוראים לזה קבורה וזה נעשה בהכשר הרה"ר לישראל כנגד דעת השולחן ערוך בסימן שס"ב שקבורה צריכה להיות בתוך האדמה דוקא וכנגד דעת כל גדולי פוסקי הדור הקודם בהם ה"בית יצחק" ה"אגרות משה" ה"מנחת יצחק" שכתבו שקבורת קומות אינה קבורה

כן פוסקי דורינו הגרי"ש אלישיב שליט"א כתב... יש צורך לקבור בתחתית הארץ משום כפרה למת ומעוד טעמים והגר"ש וואזנר שליט"א

קבורת קומות במבחן ההלכה

אר"ש בר אבא אמר ר' חנינא לא חרבה ירושלים
אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה

נורא ואיום המצב שמתי ישראל אינם מובאים
לקבורה ורבני ישראל שעליהם החובה למחות
אינם מוחים שותקים ומשתיקים

ואם יטען הטוען שהרי יש רבנים מתירים אין
לטענה זו שום משקל כי הרבנים המתירים כמעט
כולם רק הצטרפו להיתר מבלי ללמוד את הנושא
וראשי המתירים אין להם משקל הלכתי כנגד
גדולי פוסקי הדור ואפילו בספק דאורייתא נפסקה
ההלכה שספק דאורייתא לחומרא ואפילו אם
יטען הטוען שיש כאן ספק אם זה קבורה נפסקה
ההלכה שבספק אסור לקבור כך

הכו"ח לכבוד קיום מצות קבורה אייר ה' תשע"ב
הרב גדליהו אקסלרוד

ומחשבתם היה לשקר לו

כאשר ביקרתי אצל הגר"ש וואזנר שליט"א
עם הרב דוד שמידל שליט"א באותו זמן אמר
לנו כמה פעמים שקבורת קומות אינה קבורה
ואם היה יודע מהי קבורת קומות לא היה מרשה
לרב משה שאול קליין שליט"א להוציא היתר
בשמו על קבורת קומות בשנת תשס"ד ונתן לנו
מכתב הסותר את המכתב משנת תשס"ד

דיברתי עם כמה וכמה רבנים גדולי תורה
שיש להם השפעה בעולם הרבנות וכולם אמרו
לי שלדעתם קבורת קומות אינה קבורה אך
נמנעים מלהביע דעתם בגלוי ולדאבונינו חוזר
על עצמו המובא בגמרא שבת נ"ה ע"א על
גדולי ישראל שקיימו את התורה כולה אך חטאו
חטא חמור על שלא מיחו בעוברי עבירה וכן
שם קי"ט ע"ב על הפסוק היו שריה כאילים

(ג)

"קבורת קומות" במבחן ההלכה

האם "קבורה" זו היא מזוייפת ואין לה דין קבורה?

של הציבור ונסיון לטהר את השרץ וגילוי פנים
בתורה שלא כהלכה ולכן מעלים את שמו

חוברת זו היא מסמך הסברה הלכתי כביכול
ומוצגת ע"י חברי הח"ק גם בחיפה ואולי בעוד
ערים בהם "קוברים בקומות" למי שבא בשאלה
כיצד יתכן לשנות ולהפוך מנהגי הקבורה מכל
הדורות ולזרוק את המתים לתוך אבנים ומראים
לו חוברת צפופה עם הרבה מלים ואומרים לו
כאן מוכיחים שהדבר כשר ומותר ומכיון שכל
ענין "קבורת הקומות" הוא חילול ה' שאין
דוגמתו ולדאבון לב הרבנים המשמשים בקודש
עוברים בשתיקה על נבלה זו איך הם יכולים
לקרוא את עצמם ג"ח של אמת בזמן שהם במצב
של שבתך בתוך מרמה ואין כאן גמ"ח של אמת
אלא שקר נורא

על כן רואה אני חובה להראות ולהוכיח
שמהכתוב בחוברת אין שום הוכחה להיתר וכל
כולה בלבול הקורא בריבוי פטפוטים וסילוף
דברי הפוסקים ורחוקה היא מהאמת כרחוק מזרח
ממערב

דיון ב"חוות דעת הלכתית" שפירסמה הח"ק
גחש"א "קהילת ירושלים"

בירור מהות ה"חוות דעת הלכתית" שהדפיסה
הח"ק גחש"א "קהילת ירושלים" שנכתבה בעילום
שם

ולאחר שמעיינים בכתוב בה נוכחים לדעת בעליל
שנועדה תוך כדי היתממות מעושה לרמות את
הקוראים להכשיר את "קבורת הקומות" ע"י
"קומות" "גג על גג" של שקרים וסילופים
והשוואות מדומות שאין להם עם תורת אמת ולא
כלום

הח"ק גחש"א "קהילת ירושלים" שהיא
"מחלוצי" "קבורת הקומות" בארצנו הק' הוציאה
לאור חוברת הנקראת חוות דעת הלכתית אודות
קבורה במשטחים ובקומות המשתרעת על פני
שלשים ושש עמודים צפופים המוכיחה כביכול
ש"קבורת קומות" היא מותרת על פי ההלכה
משום מה כתוב החוברת אינו מזדהה בשמו
וכנראה שהכותב יודע שיש כאן נסיון הונאה

קבורת קומות במבחן ההלכה

ה

הפרק כמה פעמים השאלה של קבורת קומות באופנים שונים, וזאת בעקבות המצוקה הקשה שקיימת בהקצאת קרקעות לצרכי קבורה במרחק סביר ממקומות היישוב, עד היום דובר בעיקר על קבורה בכוכים כאשר במקרה כזה המת מוכנס לקברו מן הצד.

(פתרונות מסוג זה יושמו הלכה למעשה בכמה בתי עלמין. במקצתם מבוצעת קבורה בכוכים שנעשו בתוך קירות הבנויים בצלע של מדרגות קרקע {טרסות} קיימות, וזאת בגבול של חלקות קבורה קיימות אשר במקרים רבים הן בנויות על גבי מדרגות קרקע, אך קיימים גם מקומות שבהם יש ישום של קבורה בכוכים שנבנו בתוך תל עפר מלאכותי)

לאחרונה עלתה על הפרק אפשרות, שהקבורה עצמה תהיה קבורת שדה רגילה, אשר מורידים את המת אל הקבר כפי שמקובל היום בכל מקום אלא שמעל שדה הקבורה הרגיל המשתרע למרגלות הר או גבעה, יבנו גג על גבי עמודים, באופן ששטח הביטון של אותו גג, יגיע בקצהו עד לגוף ההר או הגבעה שבצדו. ואותו גג ימלא בעפר, אשר יתחבר ממש לעפר הארץ שעל הגבעה שבצדו ובאותו "שדה" מלאכותי שעל גבי הגג, ישובו ויקברו ככל שדה קבורה רגיל. ובדרך זה ניתן יהיה לנצל את השטח הקיים לקבורה בכמה קומות, לכאורה מבלי לשנות כלל מנהג הקבורה הקיים היום. השאלה היא האם באמת אפשר על פי דין לקבור באופן זה והאם על פי דעת תורה ראוי לנהוג כך עד כאן לשון ההקדמה של החוברת הנ"ל

הקדמה קצרה

אך לפני שאתחיל לבקר את החוברת הנ"ל אקדים הקדמה קצרה ואביא את לשון הטור יו"ד סי' שס"ב וזה לשונו אמר ר' יוחנן מניין לקבורה מן התורה פירוש שצריך לקבורו בקרקע ולא יתננו בארון ויניחנו כן תלמוד לומר כי קבור תקברנו לפיכך הנותן מתו בארון ולא קברו בקרקע עובר משום שמלין את המת אלא צריך לקבורו בקרקע עד כאן לשונו הרי שחוזר ג' פעמים שצריך לקבור המת בקרקע ואינו אומר שאפשר לקבור גם במחומר לקרקע

גם השולחן ערוך שם כתב וזה לשונו הנותן מתו בארון ולא קברו בקרקע עובר משום מלין את המת ואם נתנו בארון וקברו בקרקע אינו עובר עליו ומכל מקום יפה לקבורו בקרקע ממש אפילו בחו"ל עכ"ל הרי שהטור והשו"ע וכל נושאי כליהם הפוסקים מסכימים עמהם והם הפוסקים של כלל ישראל וקבעו שקבורה צריכה להיות בקרקע ממש ולא מספיק שתהיה קבורה במחומר לקרקע ומי שהולך כנגד השו"ע הרי שיצא ממסגרת הפסיקה המסורה מדור דור עד משה רבינו ע"ה ואינה קבורה יהודית והעוסקים בזה נמצאים בהתדרדרות ואחריתם רח"ל מי ישורנו רח"ל כידוע שעבירה גוררת עבירה וזה בא בעקבות קלוקלים אחרים כאן במסגרת הרבנות כגון קלקול וזיוף ענין הגיור ה' ישמרנו

והריני להתחיל בעזה"שית למען כבוד שמו יתברך

המחבר עלום השם מקדים לקונטרס שכתב הקדמה בזה הלשון בשנים האחרונות עלתה על

(א)

ניתוח ההקדמה

(ב) מחבר החוברת כותב על "שדה" מלאכותי שעל גבי גגות בנין של כמה קומות ואיני מבין איך אפשר לקרוא לבניני הפאר המוצגים בחוברת המתנשאים לגובה ארבע קומות וגם עד שש שבע קומות מגיעים ונראים כמלונות פאר הדורים ביופיים רח"ל כ"שדה" מלאכותי וכהגדרת ה"מחבר" הנ"ל שהקבורה היא כבשדה קבורה רגיל

לפני שנביא את דברי "ההלכה" שבחוברת, כאשר נתבונן בתמונות של "קבורת הקומות" אשר מודפסות בסוף החוברת, נראה מה גדול המרחק בין התיאור בהקדמה לבין המציאות. (א) מחבר החוברת כותב על "כוכים" שנבנו בתוך תל עפר מלאכותי, ובתמונות אין בכלל שום תל עפר, אלא בנינים ארוכים בהם נבנו מדפים מביטון, בהם משליכים את המתים,

בטלה מצות כבוד המת שביהדות כה חרדים לו והרי נפסק בהלכה שהאונן פטור מכל המצות כדי שיהא פנוי לטפל בהבאת המת לקבורה ללא שהיות ורואים איזה חשיבות יש לכבוד המת האם כאן בארץ הקודש רוצים למחוק מצוה זו לא רק את כבוד המת אלא לנוול את המת בתכלית רחמנא ליצלן באי הבאתו לקבורה ולזרוק אותו כדומן על פני השדה האם הם יצליחו לרמות את ישראל שאם לא נביאים הם בני נביאים הם ויתקוממו נגד זה

ג) האם אין גבול לשקר? האם כוך מביטון הופך בכפתור המחשב של ה"מחבר" ל"תל עפר" מלאכותי ובניני ענק גבוהים הופכים ל"שדה" קבורה מלאכותי?

ד) מחבר החוברת מדבר על מצוקה קשה הקיימת בהקצאת קרקעות לצרכי קבורה האם אין אמנם מקום בארצנו הקדושה למתים כולם יודעים שיש שטחים נרחבים בנגב ומדרום לירושלים ובשטח בו משתרע הר הכרמל מלפני יקנעם עד חדרה שלא דרכה בהם רגל אדם האם

(ב)

תלוש ולבסוף חיברו מה דינו לגבי אפשרות לקבור בו

לכל הענינים וכמובא בגמרא כריתות (כ"ב ע"ב) והא קיימא לן דאין היקש למחצה ובתוס' בסנהדרין (כ"ב ע"ב) בד"ה אלא כתבו דגם בדברי קבלה אמרינן אין היקש למחצה ויעויין ברמב"ן ספר המצות שורש ב' דהיקש דברי קבלה כדברי תורה ויעויין בגמרא שבת (פ"ג ע"ב) לגבי היקש דדברי קבלה מ"מ למאי דמקישים אין היקש למחצה

ולאור האמור מוקש קבורה לע"ז ו"קבורות קומות" הם תלוש ולבסוף חיברו ואין לתלוש ולבסוף חיברו דין קבר והמטמין בו מת כאילו השליכו על פני השדה ועובר יום יום על מצות עשה דקבור תקברנו ועל איסור לא תעשה דלא תלין נבלתו

והמובא בטור בשם רבנו ישעיה בסי' שס"ד הסובר שהעפר שהוציאו מהקבר בעת חפירתו אסור בהנאה גם לאחר שמחזירים אותו לתוך הקבר לכסות בו את המת מדין תלוש ולבסוף חיברו ופסק הטור כהרא"ש החולק על הר"ר ישעיה וסובר דהעפר לאחר שהחזירוהו לקבר מותר בהנאה ומובא דעת הר"ר ישעיה בהגהת רמ"א שם בשו"ע דיש עליו דין תלוש ולבסוף חיברו

ודעת הרא"ש דאינו אסור בהנאה מכיון שהחזירוהו לעפר למקום הטבעי שלו יש לו דין מחובר ולא תלוש שחיברו (והאגרות משה יו"ד ח"ג סי' קמ"ב כתב שלא דוקא אם מחזיר את העפר למקום שנתלש ממנו אלא אפילו מניח גל גדול של עפר על קבר שעל האדמה והגל מתחבר עם האדמה שמסביב לקבר שפיר יש לו

ע' 2 אות א) בחוברת מביא מגמ' בבא בתרא (ס"ו ע"ב) דיון האם תלוש ולבסוף חיברו לקרקע דינו כתלוש או כמחובר ומביא דוגמאות משחיטה וגייטין

ואיני מבין מדוע מתעלם מהגמרא סנהדרין מ"ז ע"ב (המוזכרת הרבה בחוברת) וז"ל הגמרא קבריה דרב הוו שקלי מיניה עפרא לאישתא יומא אתו אמרו ליה לשמואל אמר להו יאות עבדין קרקע עולם הוא וקרקע עולם אינה נאסרת דכתיב וישלך את עפרה על קבר בני העם (מלכים ב' כ"ג) מקיש קבר בני העם לעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים במחובר לא מיתסרא דכתיב אתם יורשים אותם את אלהיהם על ההרים הרמים (דברים י"ב) על ההרים אלהיהם ולא ההרים אלהיהם הכא נמי במחובר לא מיתסרא מיתיבי החוצב קבר לאביו והלך וקברו במקום אחר הרי זה לא יקבר בו עולמית הכא במאי עסקינן בקבר בנין ע"כ הגמרא

ופירש רש"י בקבר בנין שבנאו למעלה מן הקרקע (והוי תלוש) דכוותיה בע"ז בית שבנאו מתחלה לע"ז אסור דתלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש לענין ע"ז וקבר נמי איתקש לע"ז עד כאן לשון רש"י

הרי מפורש בגמרא דקבורה הוקשה לע"ז ולא אמרינן בה תלוש כמחובר אלא תלוש ולבסוף חיברו דינו כתלוש וא"כ כל הבנינים רבי הקומות של ה"קבורת קומות" דינם כתלוש

ואין לומר דרק לגבי איסור הנאה הוקשה קבורה לע"ז ולא לגבי מצות קבורה דמכיון דאין לו דין קבר לגבי איסור הנאה אין לו דין קבר

קבורת קומות במבחן ההלכה

ז

שנאסרה לדעת הר"ר ישעיה בהנאה מ"מ מקויים בה ואל עפר תשוב כי אין הבדל בינה כאשר היא שוב מחוברת למקום ששם הוחזרה לבין מה שהיתה לפני שנתלשה וזהו דרך הקבורה ואפילו לא הוחזרה לאותו מקום ממש אך מכיון שהוחזר העפר לאדמה הגם שלגבי תלוש אסור בהנאה מ"מ נחשב הוא לעפר גם לדעת הר"ר ישעיה

וכמובא בטור שמצות הקבורה באדמה מובאת בתורה בפסוק...עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת כי עפר אתה ואל עפר תשוב (בראשית) ומקורו הרמב"ן בשם רב נטרונאי גאון) וכן בקהלת (ג' כ') הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר ושם (י"ב ז') וישב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה ובישעיה (כ"ו י"ט) הקיצו ורננו שכני עפר ובאיוב (ל"ד ט"ו) ואדם אל עפר ישוב ובדניאל (י"ב ב') ורבים מישני אדמת עפר יקיצו והאדם נוצר מהאדמה ולא מבטון או ממחובר לקרקע כגון עצים או ברזל שמחברים לקרקע

ולכן אין כן לקבור באבנים או בעצים או בברזלים הגם שחיברו אותם ע"י יסודות בטון לאדמה מכל מקום אין עליהם דין אדמה והמניח בהם מת כמניח על פני השדה והאם אפשר לקבור בתוך עץ עבות המתנשא לגובה רב ע"י שיחפרו בו ויחטטו בתוך בטון העץ ויוציאו חתיכות עצים ויכינו מקום ריק רחב בו האם יאמר מישהו שהמניח בתוך בטון העץ מת יש במעשה זה מעשה קבורה מדין מחובר לקרקע

והגם שמניחים אדמה לתוך חלק מן קברות הקומות במקום הנקרא "טרסא" שיש שם מקום להניח הרבה אדמה מכל מקום הבנין בו מונחת האדמה אינו בטל לקרקע והמת שוכב אמנם מכוסה בעפר אבל אינו נמצא באדמה ממנו לוקח אלא בבנין והרוב הגדול של המתים בכלל אינו מונח בתוך האדמה כי כל קברות הכוכים צפופים הם ואין מקום כי אם לפזר איזה גרגרי אדמה ליד המת

ובזהר הק' פרשת תרומה (קנ"א ע"ב) כמה טוב לון בין לצדיקי בין לחייבי למהוי גופא דילהון דבוק בארעא ולא תעכלא גו עפרא עכ"ל ולא כתוב שם להיות דבוק במחובר לארעא אלא בארעא ובמדרש תהלים על הפסוק ולקדושים אשר בארץ המה (ט"ז ג') ז"ל אימת הם קדושים כשהם נתונים בארץ עכ"ל

דין קבר ומחובר מפני שהעפר נחשב לקרקע וכאשר מתחבר לקרקע עולם לא נקרא תלוש יעוי"ש) והב"ח שם כתב דכן סוברים הרי"ף הרמב"ם ורבנו ירוחם כהרא"ש דעפר שנתלש והחזירוהו לאדמה יש דין מחובר ולא תלוש ולבסוף חיברו ומותר בהנאה

ונראה לפי האמור שהרמ"א הביא את דעת רבנו ישעיה לחומרא אולם רוב הפוסקים חולקים עליו וסוברים דמותר בהנאה ויעויין בגליין מהרש"א בשם תשובת מנחם עזריה שכתב דעפר שהוזז והוחזר למקומו אין לו דין קבר בנין ומותר בהנאה

ומכיון דהלאו דלא תלין לכולי עלמא הוי איסור דאורייתא אם אינו קובר בקרקע (ויעויין ברמב"ם הל' סנהדרין פרק ט"ו הל' ח') וגם העשה דקבור תקברנו כתב הרמב"ם בהל' אבל פרק י"ב הל' א' דהוי דאורייתא וכן כותב הטור בסי' שס"ב א"ר יוחנן מנין לקבורה שהוא מן התורה וכן בספר החנוך תקל"ז ויעויין בשדי חמד כללים מערכת הקו"ף כלל ל"ט דהביא דעת גדולי הפוסקים דסבירא להו דקבורה היא מצות עשה מן התורה ובגמרא סנהדרין מ"ו ע"ב אמר ליה שבור מלכא לרב חמא קבורה מן התורה מניין אישתיק ולא אמר ליה מידי אמר רב אחא בר יעקב אימסר עלמא בידא דטיפשאי דאיבעי ליה למימר כי קבור דליעביד ליה ארון תקברנו

וסתמא דגמרא דקבורה מן התורה ואפילו היינו אומרים דמחלוקת שוה היא בין הר"ר ישעיה והרא"ש אם עפר שנתלש והוחזר לאדמה אם הוי תלוש או מחובר קיימא לן ספיקא דאורייתא לחומרא דעפר שהוחזר לאדמה הוי מחובר משא"כ כאשר לא הוחזר לאדמה נחשב לתלוש ובתלוש אי אפשר לקבור דלא מיחשיב עפר ק"ו שאין כאן מחלוקת שוה כי רוב הראשונים סבירא להו כהרא"ש ובכלל הרא"ש נחשב לפוסק שפוסקים כמותו והרמ"א הביא דעת הר"ר ישעיה לחשוש לדעתו לחומרא אך לא לקולא

אך אפילו לדעת רבנו ישעיה אין ללמוד מזה שקוברים מת באדמה לאחר שחפרו והוציאו עפר ומכסים בעפר זה את המת שאפשר לקבור בתלוש ולבסוף חיברו שהרי המת מוכנס לתוך האדמה ומוקף מכל הצדדים באדמה ומכוסה גם מלמעלה באדמה והאדמה שנתלשה חזרה למקומה והגם

קבורת קומות במבחן ההלכה

כ"א) ועד היום כבר השליכו לתוך האבנים הללו עשרות אלפי מתים ומנעו מהם קבר ישראל

לסכום

תלוש ולבסוף חיברו לגבי קבר לומדים מהיקש בגמרא סנהדרין (מ"ז ע"ב) מע"ז דיש לו דין תלוש ואסור בהנאה מכיון דאין לו דין קבר ועפר המוחזר לקבר לאחר שהוצא משם לצורך חפירת הקבר פוסק הטור כדעת הרא"ש והפוסקים דיש לו דין מחובר ולא תלוש ולבסוף חיברו ולא כדעת הר"ר ישעיה והרמ"א מביא דעת הר"ר ישעיה לחשוש לדעתו לחומרא

ואפילו לדעת הר"ר ישעיה הקבורה היא בתוך האדמה ולמעלה מחזירים על המת את האדמה שנתלשה אך המת נמצא בתוך קבר ומעליו אדמה ששם מקומה הטבעי ולכן הוי קבורה אך גם הוא סובר שלקבור בתוך תלוש שחיברו והוא מעל פני האדמה ועל אחת וכמה המתנשא לגובה כמה "קומות" מעל האדמה כקובר בתוך עץ המתנשא לגובה שהקובר בתוך ראש העץ פשוט הוא שאין זה קבורה אף על גב שהעץ הוא מחובר לקרקע אך עץ הוא לא עפר ולא מקויים בו "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" כלשון הר"ן בסנהדרין מ"ו ע"ב שהביא את הפסוק הנ"ל

וכן מובא פסוק זה בטור סי' שס"ב והרמב"ן מביא פסוק זה בשם רב נטרונאי גאון וכן בקבורת קומות אבנים אין כאן קבורה ואפילו בתוך הגג של האבנים הניחו עפר אין זה נחשב ששב אל העפר ממנו לוקח כי המקום נחשב לבנין שיש בו עפר תלוש ולא משם נברא האדם אלא מקרקע עולם וקבורת האבנים הוא ביטול מצות קבורה והשלכת המת על פני השדה ועובר יום יום על מצות עשה דקבורה ולא תעשה דלא תלין גם לדעת הר"ר ישעיה ופשוט הוא

ובילקוט שמעוני בראשית אות ל"ח...הכלב שהיה משמר צאנו של הבל הוא היה משמר נבלתו מכל חית השדה ומכל עוף השמים והיו אדם ועזרו יושבים וכוכים ומתאבלין עליו ולא היו יודעים מה לעשות עורב אחד שמת רעהו אמר אני מלמד לאדם זה מה לעשות נטל את רעהו וחפר בארץ לעיניהם וקברו אמר אדם כעורב זה נעשה נטל נבלתו של הבל וקברו בארץ ושלם הקב"ה שכר טוב לעורבים בעולם הזה וכו' וכן מובא כעין זה בפרקי דר"א ומדרש רבה דברים ומפורש כאן ענין הקבורה שהוא בארץ וכן שם בילקוט"ש שמות פ' בשלח אות רנ"א ד"א נטית ימינך מגיד שהים זרקן ליבשה ויבשה זרקתן לים אמרה היבשה ומה אם בשעה שלא קבלתי אלא דמו של הבל יחידי נאמר לי (ועתה) ארורה האדמה ועכשיו האיך אני יכולה לקבל דמן של כל אלו אוכלוסין עד שנשבע לה הקב"ה שאינה מעמידה בדין שנאמר נטית ימינך ואין ימין אלא שבועה שנאמר נשבע ה' בימינו (ישעיה ס"ב) וכדי שהרשעים המצרים יובאו לקבורת קרקע נשבע כביכול הקב"ה לקרקע שלא יעמידה בדין עכ"ל

ורואים מה גודל ענין קבורת קרקע וכאן עוקרים קבורת קרקע ואין פוצה פה ומצפצף

והרי כל מי שמח בקדקדו יבין שאין זה מעשה קבורה וכן הוא הדבר בקבורה בתוך בנין אבנים הנקרא "קבורת קומות" כי אין קבורה אלא בקרקע כמו שכתבו כל הפוסקים ובנוסף לאמור מכיון שרוב הפוסקים חולקים על רבנו ישעיה וכן פסק הטור שם דלא כרבנו ישעיה וכתב כהפוסקים דקרקע שמחזירים אותה על המת לאחר שגמרו לחפור הקבר אין דין שלה כתלוש ולבסוף חיברו אלא כמחובר לכתחילה אין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה' (משלי

(ג)

מהגמ' דקבר בנין הנ"ל ראייה מוכחת בעליל שהקבורה ב"קומות" אינה קבורה

קבירא דחפירה לא מיתסרא והם רוב רובם של הקברים ומדוע מוסיף את המלים קבירא דחפירה דליכא עליה בנין מוכח מכאן ברור שלומד הרי"ף בדברי הגמרא קבר בנין קבר חפור שיש עליו בנין ויש שני סוגי קברים סוג קבר חפור שאין עליו בנין בנין שאינו אסור בהנאה ויש סוג

בגמרא סנהדרין (מ"ז ע"ב) המעמידה את הברייתא שקבר בנין אסור בהנאה כותב הרי"ף אבל קבירא דחפירה דליכא עליה בנין לא מיתסרא מאי טעמא קרקע עולם היא ואם נלמד בגמרא שקבר בנין הוא קבר בלי חפירה אלא הטמינו את המת בבנין היה צריך הרי"ף לכתוב אבל

קבורת קומות במבחן ההלכה

ט

הקבורה שהיא ע"י חפירה באדמה דוקא וכן כתוב בהגהות אשר"י גמרא מועד קטן פרק ג' סי' ע"ט שהכונה קבר בנין שחצב קבר באדמה

וכן נראה מהראב"ן שם כהרי"ף והרמב"ן בספר תורת האדם ח"ב אבילות סי' תכ"ג כתב כדתנינן בכל מקום חפירה בקבורה עשו לו ארון חפרו לו את הקבר ותניא החופר קבר למת... אבל מה שאמרו קבורות בבנין שעושין לו כתלי בנין ופעמים שמגביהן הכותלים הרבה מעל הארץ והוא נפש הקבר האמור בכל מקום ובנוסף ללימוד מקבר בנין לימוד ברור ש"קבורת קומות" אינה קבורה כי אינה בתוך האדמה כתב רש"י בסנהדרין (מ"ז ע"ב) שסדר הקבורה הוא שמורידים ומשפילין אותו בתחתיות והכונה ברורה שהשפלה בתחתיות היא הקבורה בתוך האדמה ולא במרומי הקומות וכן כתב בזה הלשון הר"ן שם ולדעת כל הראשונים קבר הוא בקרקע דוקא (והארכתי בזה בספרי מגד"צ ח"ו סי' ע"ד)

קבר חפור שבנו מעליו בנין ובנין זה אסור בהנאה אבל אין קבר שאינו חפור כי קבר שאינו חפור באדמה אינו קבר

וכן הוא לשון הרא"ש שם אבל בקבר דחפירה דליכא עליה בנין לא איתסר דקרקע עולם היא ממש כלשון הרי"ף ורבנו חננאל שם כתב אמר לו שבור מלכא לרב חמא מנא לכו קבורה מן התורה ... "בארץ" מנא להו עד כאן לשון רבנו חננאל הרי שכתב במפורש שקבורה היא דוקא בתוך הארץ (ומגמרא זו אפשר להביא ראיה שקבורה היא מצות עשה מן התורה כי לשון השאלה קבורה מן התורה מנא לכו) והיד רמה כתב בגמ' מו"ק ח' ע"ב מהו קבר בנין שחצב בקרקע ואח"כ ציפה תוכו בנין ונמצא המת נקבר בתוך הבנין

והרמב"ם הל' אבל פרק ד' הל' ד' ז"ל וחופרין בעפר מערות ועושין כן בצד המערה וקוברין אותו בו ופניו למעלה עכ"ל הרי שכתב סדר

(ד)

להלן ציטוט ודיון של מחבר החוברת בדעת הבית יצחק

...וכך כתב שם והנה מה שאמר כה"ר דאם כיסהו בעפר למאן דאמר תלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי לא הוי קבורה בארץ...זה ליתא ודווקא בנתנו בארון בבית הקבורה דלא הוי חיבור כלל לא הוי קבורה מה שאין כן בנתנו בעפר אף שמעיקרא היה תלוש

...ובהמשך לדיון הנ"ל ביקש השואל להוכיח שקבורה צריכה להיות בקרקע עולם דווקא מדברי הגהות אשר"י במסכת מו"ק בפרק ואלו מגלחין אשר כתב החוצב קבר של בנין למת יש לו לקברו שם לא חפר בקרקע אלא בנה על גבי קרקע בנין כתלים לשום שם מתו דלא מחובר הוא ולא הטיל בו את המת...מותר בהנאה הטיל בו נפל אסור בהנאה אבל קבר מחובר לקרקע אפילו הטיל בו נפל או מת מותר בהנאה שמדקדוק הדברים נראה שלעניין קבורה עצמה כתב שהחוצב קבר למת יש לו לקברו שם אך בייחס לבונה קבר למת דן רק בשאלה של איסור ההנאה ותנאיו אך לא כתב שמותר לקבור שם את המת

לטענה זו של הרב מטורקא הודה הרב מלבוב

שם בחוברת אות ב' ע' 2 מביא משו"ת בית יצחק חלק יו"ד סי' ק"ס-קס"א...המעשה הנידון שם היה בעיר טורקא (בשנת תרל"ד) שקברו מת בערב שבת במקום שיפוע ולא העמיקו מספיק את החפירה וכיסו את המת בעפר ואח"כ נתברר שמרגלותיו של המת לא היו מונחות בעומק האדמה אלא שוות לקרקע... (אלא שמתחילה היה גם אותו מקום מכוסה ע"י העפר שהונח שם בזמן הקבורה עד אשר אותו עפר נימס ע"י הגשם)...והוא הדין בנידון שהיה שם שלא קברו בארץ רק על הארץ ודומה למת בארון שנתנו בבית הקבורה על הארץ שעוברים בכל תלין והוא הדין בכאן...משא"כ הכא שכיסו בעפר והוא גם כן כמו ארץ מכל מקום למאן דאמר תלוש ולבסוף חיברו לא הוי חיבור לא מיקרי בתוך הארץ אלא על הארץ

ובשו"ת בית יצחק שם דחה מכל וכל את דברי השואל וכתב...שדין זה נוהג דווקא בקבר של בנין אבל קרקע עולם שחפרו בה קבר ואינה נאסרת בהנאה...ואין זה דומה למניח את המת בתוך ארון שנשאר גלוי על פני השדה

קבורת קומות במבחן ההלכה

אך עדיין יש לבעל דין מקום לחלוק ולומר שאין כן הדין לדעת הרא"ש שהרי לדעת הרא"ש עפר שעל גבי הקבר מותר בהנאה ודין מחובר יש לו לכל דבריו... ואם כן יש מקום לשאול שמא בקבר של בניין ממש שהוא בודאי בגדר של תלוש ואח"כ חיברו... אולי בזה לדעת הרא"ש באמת אין מקיימין מצות קבורה

... אבל באמת קשה מאוד לסתור מסקנתו של בעל הבית יצחק... והואיל ואנו יודעים במוחלט שלדעת רבינו ישעיהו אין כל מניעה לקיים קבורה בארץ בדבר שבאמת על פי הדין הוא בגדר של תלוש שאחר כך חיברו אין לנו סיבה לבדות מליבנו איסור חדש ולומר שלשיטת הרא"ש הדבר אסור לקבור בדבר שהוא בגדר תלוש שלבסוף חיברו

... ולעניין עצם הדין באמת אין לנו שום צורך להוכיח מדברי הבית יצחק שקבורה אינה צריכה להיות בקרקע בתולה דוקא וכי אפשר לקבור בקרקע של מילוי ואפילו בקומות זו על גבי זו שהרי שנינו במפורש באל רבתי שנותנים ארונות זה על גב זה אם יש בין התחתון לעליון עפר ששה טפחים... וקשה מאוד לחלק ולומר שבארון על גבי ארון מתקיים דין קבורה כדת וכדין אך אם ניחו את העפר על משטחי בטון יצוקים שם לדעת הרא"ש יהיה חסרון של קבורה בדבר תלוש שאחר כך חיברו ולא יקיימו בו מצוות קבורה

ובאמת מעשים בכל יום שהכל נוהגין כפי הנחתו של בעל הבית יצחק ורגילים לקבור בקרקע של מילוי שבונים מדגות קרקע גדולות (טרסות) ומיישרים את השטח שנועד לקבורה על ידי זה שממלאים שם קרקע ובאותה קרקע שמילאו קוברים את המתים ואין מקפידים לקבור את המת בקרקע בתולה דוקא (ע"כ הציטוט והדיון)

והסכים עימו שמעצם דין קבר של בנין אין אפשרות להוכיח שניתן גם לקיים מצות קבורה בקבר של בניין מפני שיש לו לבעל דין להשיב ולומר שקבר העשוי בניין כתלים שבנוי על הקרקע אמנם אסור בהנאה מפני שנעשה לכבודו של מת ומכל מקום עדיין לא נתקיימה בזה מצות קבורה כהלכתה ייתכן שהיא צריכה להיות דווקא בעומק הקרקע והוא גם דקדק בזה מדברי הר"ן בסנהדרין שמלשונו נראה שקבורה היא דווקא בקרקע עצמה כי "אין לך גניזה גדולה מזו"

... נמצא על כל פנים שלדעת הבית יצחק צריך לומר שלהגהות אשר"י וגם לדעת הר"ן יש איזו

מניעה בקבורה שמעל הקרקע ואשר מכח זה לדעת ההגהות אשר"י דין קבר של בנין שאסור בהנאה... אמור הוא דווקא בדיעבד כשעבר וקבר בבניין ולדעת הר"ן אפשר לומר שמדובר בבניין שבונה תחת הקרקע

... ומדקדוק הלשון בתשובה השניה שם עולה בעליל שבעל הבית יצחק לא חזר בו כלל מעיקר דבריו בדין עפר תלוש שלבסוף חיברו ורק הודה שמן הסוגיא בסנהדרין אודות קבר של בנין שנאסר בהנאה אי אפשר להוכיח שעפר תלוש שאחר כך חיברו כשר לקבורה אך לא מצינו שחזר בו מן הראיה השניה שהביא כדי להוכיח שלענין דין קבורה תלוש שאח"כ חיברו תורת מחובר יש לו שהרי עכ"פ לדעת רבנו ישעיהו המובאת בטור גם העפר שעל גבי המת דין תלוש ואח"כ חיברו יש לו ומטעם זה נאסר בהנאה ומכל מקום אין שום ספק בעולם שמקיימים בו מצות קבורה

... ולפי דעת רבנו ישעיהו על כרחנו צריכים אנו לומר שכן הוא הדין שתלוש שאח"כ חיברו הרי הוא כמחובר לדין זה של קבורה בקרקע

(ה)

סילוף של דברי הבית יצחק

מ"מ אסור בהנאה משום שנעשה לצורך המת ע"כ הנה בעיקר הדבר מצאתי להר"ן בחידושו בסנהדרין מ"ו ע"ב וז"ל וא"כ אין אדם יוצא מידי חובת קבורה אלא בקבורת קרקע ולא

מחבר החוברת מסלף את דברי הבית יצחק והריני להביא את לשון הבית יצחק יו"ד סי' קס"א בלי סילוף וזה לשונו... ומוכח דבבנין כתלים על גבי קרקע לא קיים מצות קבורה רק

קבורת קומות במבחן ההלכה

יא

יוצא מידי חובת קבורה אלא בקבורת קרקע" עד כאן לשון הבית יצחק ו"בחוברת" כותב בהקשר לדעת הבית יצחק וזה לשונו" נמצא עכ"פ שלדעת הבית יצחק צריך לומר שלהגהות אשרי וגם לדעת הר"ן "יש איזו מניעה בקבורה מעל הקרקע" (הבדל דק מאוד לשון הבית יצחק "אין אדם יוצא חובת קבורה אלא בקבורת קרקע" ולשון מחבר החוברת "יש איזו מניעה בקבורה מעל הקרקע") עוד כותב שם " וקשה מאוד לחלק ולומר שבארון על גבי ארון מתקיים דין קבורה כדת וכדין אך אם יניחו את העפר על משטחי בטון יצוקים שם לדעת הרא"ש יהיה חסרון של קבורה בדבר התלוש שאח"כ חיברו ולא יקיימו בו מצות קבורה"

ודברים אלו מוכיח הוא כביכול מפלפול בדברי הבית יצחק והרי גונב הוא את הדעת לאור היום

שבארון על גבי ארון מדובר שהארונות קבורים בתוך האדמה מה שאין כן משטחי בטון יצוקים הם מעל הקרקע ועל כך כותב הבית יצחק "אין אדם יוצא מידי חובת קבורה אלא בקבורת קרקע" "דבכנין כתלים ע"ג קרקע לא קיים מצות קבורה"

שתהא הקבורה ממש בקרקע שלא יצא ידי חובתו אם יקבור ארונו בקרקע אלא הכוונה בקבורת קרקע שאין לך גניזה גדולה ממנה וכן היה המנהג בקבורת הכוכין שנותנין שם את המת כשהוא מונח בארון עיי"ש והיוצא מדברינו דבעי קבורה בקרקע אך גם בבנין שבקרקע מועיל א"כ אין ראיה מסנהדרין בקבורת של בנין דשם מיירי בבנין שבתוך הקרקע עד כאן לשון הבית יצחק עולה בעליל שבעל הבית יצחק

הרי ששפתי הבית יצחק ברור מללו דבכנין כתלים שעל גבי קרקע לא קיים מצות קבורה ולא כדברי מחבר החוברת בשם הבית יצחק "שיש איזו מניעה בקבורה בכנין שמעל הקרקע" וכוונתו בניסוח זה שאפשר ע"י פילפול שקרי בדברי הבית יצחק להתיר לקבור בכניני אבנים כפי שמפלפל שם שהבית יצחק לא חזר בו לגמרי מהסברות בתשובה הראשונה ועוד דברי הבל שאיני רואה צורך להעתיקם ולהגיב עליהם

לסכום

להלן מודגש הסילוף בעליל

לשון הבית יצחק "ומוכח דבכנין כתלים על גבי קרקע לא קיים מצות קבורה"..."אין אדם

(1)

להלן ציטוט ודיון של מחבר החוברת בדברי המנחת יצחק

שאודותיה נשאל אינה שייכת אף לאחת משתי האפשרויות שאודותיה חקר

כי מצד אחד חקר "אם הכוונה לקרקע בתולה דוקא...ולעומתה הציג אפשרות...שקבורה בארץ מתקיימת עם "כל אדמה לרבות אדמה תלושה כגון אדמת עציץ" אך לא חקר כלל באופן האמצעי שהוא עפר שתלש אותו מתחילה אך לא שם אותו בכלי...אלא חזר וחיבר אותו לארץ או לבנין המחובר לארץ שזה באמת העניין אשר אודותיו נשאל...וכתב דאין ספק דקבורה צריך להיות בקרקע עולם ולא בקרקע תלוש אף שלבסוף חיברו וכמפורש בר"ן...רמז לקבורה מן התורה כלומר קבורת קרקע...ולא שתהא הקבורה ממש בקרקע שלא יצא ידי חובתו אם יקבור ארונו בקרקע אלא הכוונה בקבורת קרקע מפני שהוא תכלית הענין שאין לך גניזה גדולה

שם בחוברת אות ג' ע' 5 וראיתי בשו"ת מנחת יצחק שנשאל אודות קבורה בכנין של מספר קומות שמשמים עפר בכל קומה וקוברים בו והשואל שם ציטט את דברי הטור אודות מצות קבורה בקרקע דווקא ... ונסתפק כבוד מעלתו מה הפירוש ארץ ממש אם הכוונה לקרקע בתולה דוקא או כל אדמה לרבות אדמה תלושה כגון אדמת עציץ... עכ"ל השואל (כלומר עכ"ל של השואל כפי שהיא מצוטטת ע"י המשיב בעל המנחת יצחק)

ובאמת הצגת השאלה בצורה זו מתמיהה מאוד כי השואל שאל על מציאות מסוימת (קבורה בעפר שעל גבי בטון יצוק ולצורך ההכרעה בשאלה זו חקר חקירה בדין קבורה בארץ והציג בחקירה זו שני ניגודים קיצוניים אשר יש ביניהם מרחק גדול ואשר המציאות

קבורת קומות במבחן ההלכה

הימנה....

ק"ס שאפשר לקבור מת בעפר שהיה תלוש ולבסוף חיברו הוסיף וכתב והיוצא מזה דלא מיבעיא למסקנת הבית יצחק (כלומר לדבריו בתשובה קס"א וכפי הבנת המנחת יצחק בדבריו) פשיטא דלא מהני בנדון דידן (כלומר בקבורה בקומות) רק אפילו לסברתו הקודמת (כלומר לדבריו בתשובה ק"ס שבה כתב במפורש שאפשר לקבור בעפר שהיה תלוש ולבסוף חיברו) היינו דוקא אם לבסוף חיברו לקרקע עולם ולא בקרקע תלוש שבשמי רום ופשוט

אך כבר הזכרנו לעיל שגם בעל הבית יצחק הכיר וידע וגם הצדיק קבורה בקרקע שהיתה בגדר של תלוש ואח"כ חיברו גם במקום שיש הפסק אויר מתחת לאותה קרקע וכפי שמוכח מדבריו בתשובה קנ"ג שם אודות הקבורה על פי המנהג בעיר הבירה פריז עד כאן ציטוט מהחוברת

וצ"ע כמה שביקש ללמוד מדברי הר"ן... אך בכל דבריו לא עסק הר"ן בשאלה של סוג הקרקע... עוד הוסיף במנחת יצחק שם וכתב והובא דברי הר"ן הנ"ל בתשובת בית יצחק (יו"ד סי' קס"א) וכתב דהיוצא מדבריו דבעי קבורה בקרקע... וס"ל דצריך להיות דוקא בתוך קרקע עולם שהיה מחובר מעולם (רק דן שם אם מהני לקבור בבנין שבתוך הקרקע)... אך כל זה אינו נוגע כלל לתלוש ולבסוף חיברו שבעפר אשר כזה לא ייתכן כלל שתאסר הקבורה אם הקבורה היא עכ"פ בעומק הקרקע אף שאינה קרקע בתולה....

ועיין עוד בשו"ת מנחת יצחק שם שאחרי שהניח כדבר פשוט שבעל הבית יצחק חזר בו בתשובה קס"א ממה שהניח תחילה בתשובה

(ז)

(א) תליית בוקי סריקי בדברי המנחת יצחק

(ב) סילוף דברי הבית יצחק בתשובתו בסי' קנ"ג

(ג) סילוף בדברי הבית יצחק בתשובתו בסי' קס"א

(ד) חוזר כמה פעמים על אותו שקר ששיקר בדעת הבית יצחק

בראשית עד לאחר הקבורה הרי הם דברי הבל כי איך אפשר לקבור מת באדמה מבלי לחפור לו קבר כהלשון במשנה מועד קטן (ח' ע"ב) ופשוט הדבר ואין כל ספק שקרקע שתלושה מהאדמה כדי שיהיה שם חפירה ויוכלו לקבור שם מת בקרקע זו מכסים את המת וכך נוהגים מימות עולם גם להר"ר ישעיה הסובר שקרקע זו אסורה בהנאה כי אי אפשר לקבור באופן אחר וזה גם דעת המנחת יצחק

ומה שמתכוין המנחת יצחק קרקע בתולה הכונה למעט אדמת עציץ או אדמה תלושה מן הקרקע גם לאחר הקבורה כי אינה מונחת באדמה אלא בקומות בטון והרי על שאלה של עפר המונח בקומות בטון על זה הוא עונה שזו אינה קבורה וכל התמיהות המעושות של בעל החוברת הם חלק מהמטרה לבלבל את הקורא ולהסיטו מההלכה הפשוטה שקבורה צריכה להיות באדמה דוקא ואין כאן מקום לפלפולי הסרק שמאריך

תמיהת בעל החוברת מדוע מציג המנחת יצחק את השאלה האם מותר ל"קבור בקומות" כשאלה האם מותר לקבור בעציץ והתשובה על תמיהתו היא שהמנחת יצחק כבר בתחילת דבריו מרמז שרואה את "קבורת הקומות" כקובר בעציץ התולה בין שמים לארץ

וכמו שמגדיר זאת אח"כ בתשובתו שאפילו בהוא אמינא של הבית יצחק שבתשובה ק"ס שאפשר לקבור בקבר בנין היינו שהמת שוכב צמוד לארץ אך כאשר מגביהים את המת לקומות שהוא מגדירים "שמי רום" גם לפי שהוא אמינא של הבית יצחק לא היה מגדיר מעשה זה כקבורה כי בשמי רום נמצאים מלאכים ולא משליכים שם מתים

מה שמתעקש בעל החוברת לתלות בוקי סריקי ה"י במנחת יצחק שבמה שכותב קרקע בתולה הכונה שלא הזיזו שום עפר ממקומו מששת ימי

קבורת קומות במבחן ההלכה

יג

להם בחוברת
לכלכל את הקורא בענינים ופטפוטים שאין להם
שייכות לדיון ולמציאות

לסכום

(א) המנחת יצחק אינו מדבר מענין קרקע שנתלש ונתחבר שוב לאדמה והוא ג"כ מסכים שאפשר לקבור בקרקע זו וכל תלונותיו של בעל החוברת חסרות שחר

(ב) הבית יצחק חזר בו בהחלט ממה שכתב בתשובה הראשונה לגבי דין קבר בנין שאינו קבורה וממילא כל קבורת הקומות אינה קבורה ומחבר החוברת משקר את הקורא במה שכתב שהבית יצחק לא חזר ממה שכתב שאפשר לקבור בבנין שמעל האדמה עיין גם בע' 18 למטה ושם בהערה 110 ובע' 19 בתחילתו וממלא את החוברת בשקר הזה וכבר ציטטנו לעיל דברי הבית יצחק "שאינן אדם יוצא מידי חובת קבורה אלא בקבורת קרקע" "אין ראייה מסנהדרין בקורות של בנין דשם מיירי בבנין שבתוך הקרקע" זה לשון הבית יצחק ודברי בעל החוברת רחוקים מן האמת מרחק רב

(ג) מה שכתב וכאילו מצטט מהבית יצחק שבקבורת פריז יש הפסק אויר מתחת למת אין לו שחר

בחוברת כותב "והנה כפי שצויין לעיל גם בדברים שציטט בעל המנחת יצחק מדברי שו"ת בית יצחק סי' קס"א קשה למצוא רמז לכך שחזר בו מעיקר מסקנתו שבתשובה ק"ס אבל באמת מעיון בגוף הדברים ניתן לקבוע בלי שום ספק שאכן אין שם חזרה מעיקר הדין

(א) והרי כל עיקר הדין שכותב שם הנוגע לענינינו הוא שהקובר בבנין היא קבורה ומזה חוזר הבית יצחק באופן מוחלט בסי' קס"א וכותב שהקובר בבנין אין זה קבורה

(ב) מה שכתב בחוברת שהבית יצחק בסי' קנ"ג מצדיק קבורה בקרקע ("בקבורת פריז") גם במקום שיש הפסק אויר מתחת לאותה קרקע וזה כותב בקשר למה שפוסל המנחת יצחק קבורה "בשמי רום"

הוא סילוף מכיון ש"בקבורת פריז" המוזכרת שם מדובר שקוברים בתוך האדמה מתים זה על זה ובמקום הפסק ששה טפחים בין מת אחד לשני מניחים סלע בין מת למת

(ג) מה שייכת סוג קבורה זו לכנותה שיש הפסק אויר מתחת לאותה קרקע היכן מוזכר אויר באותה תשובה וזה דרכו של בעל החוברת

(ח)

דברים שההגיון והשכל הפשוט מתקוממם כנגדם

מכל מקום לענין קבורה בארץ פשוט שאין בזה כל חסרון וממילא ברור שניתן לקבור הן בקרקע עולם שבקומה הראשונה של הבית והן בקרקע עליה אע"פ שלא נפלה התיקרה ואין היא מגולה לאוויר השמים וקל וחומר הדברים לגבי הגג שהוא מגולה לאוויר השמים שדינו כשדה לכל דבר

וממשיך להאריך בדין חיוב מעשרות שזורע על גג בית ובדין ערלה שם וביכורים ונשאר בצ"ע אם קבר מת בעציץ נקוב התולה באויר אם יש בזה דין קבורה ומסכם שם אבל אם מניחים שעפר שעל הגג עדיף מעפר שבעציץ נקוב שהבניין והגג והעפר שעל גביו בטלים לקרקע נחשב לחלק מקרקע עולם...פשוט שיועיל גם לקבורה לכולי עלמא ובאות ח' שם כותב "

בחוברת ע' 7 אות ד' ה' כותב " דין עפר הנמצא על הגג אשר יש לו דין של מחובר לכל דבר וכדין קרקע רגילה והגדל שם כאילו גדל בארץ ממש...משנה במס' מעשרות... בצלים משהשרישו בעליה טהרו מלטמא נפלה עליהם מפולת והם מגולים הרי אלו כנטועים בשדה...

וא"כ בנידון דידן שהוא קבורה באותה קרקע שעל הגג או בקרקע עליה ברור שמגבלה זו שיש בעליה שיש עליה תקרה אינה שייכת כלל שהרי הדבר ברור שאפשר לקבור בקרקע ולבנות בית מעל הקבר ולא נחלק אדם מעולם לומר שיהיה בזה איזה שהוא חסרון אע"פ שלענין מעשרות גם קרקע עולם ממש אשר בנו עליה נפטרת מן התורה וזאת משום שאינה עוד בכלל שדה אלא בכלל בית היא

קבורת קומות במבחן ההלכה

לזה אינו מתייחס כלל בכל החוברת והרי זה קבורת אבנים שיש עליו דין תלוש ולבסוף חיברו ודינו שהוא תלוש וכבר הניחו עשרות אלפים מתים "במדפי" קבורה אלו

ומדוע אינו מתייחס המחבר לביזוי המתים בקבורה זו והשלכתם לאבנים ולמניעת הבאתם לקבורה הרי הוא מזכיר צורת קבורה זו בחוברת ואינו מסביר מדוע יש לזה דין קבורה אפילו לשטתו העוקרת גופי תורה ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה והרי רוב הפוסקים חולקים על הר"ר ישעיה ואיך מחליט אפילו לשטתו לפסוק כיחיד נגד רבים ולעבור על הדין שיחיד ורבים הלכה כרבים ועל דא נידו את ר' אליעזר הגדול איך אינו פוחד מיום הדין

מה שאין כן גג מבטון נחשב לתלוש ואין לו דין עפר ואפילו כאשר מניחים שם מת ומכסים אותו בעפר נמצא המת במקום תלוש ואינו נמצא בקרקע עולם ואין על זה שום מחלוקת שהקומות דינם כתלוש לגבי מצות קבורה והאריכות היא למותר לאחר שהבאנו את כל הפוסקים ואת השולחן ערוך שפסק שצריך לקבור מת באדמה דוקא ולא במשטח בטון בקומות או שלא בקומות מעל פני האדמה

ומה שמביא את המשנה לגבי חיוב מעשרות בבצלים שהשרישו בעליה שנפלה עליה מפולת והם מגולים שחייבים במעשרות וכן לגבי דיני ערלה וביכורים ומקוה אין לזה שייכות לדין קבורה שצריכה להיות בקרקע דוקא ולא בתלוש ומזה שכותב מחבר החוברת שהגג והעפר בטלים לקרקע ונחשבים לקרקע עולם דבריו הם דברי ליצנות רח"ל אפילו טיפש שבטפשים לא יאמר שבנין של ארבע או שמונה קומות ששמו עפר בכוכים שבו בטל הבנין לגבי הקרקע עולם ואינו נחשב לבנין

לסכום

כל מהלך דבריו הם נגד ההגיון והשכל לדוגמא:

(א)מה שכותב שהגג והעפר והבנין בטלים לקרקע עולם

(ב) מה שכותב הלכה רווחת שגג יצוק מבטון ומחובר לקרקע יש לו דין מחובר בשעה שהוא עצמו מביא את הגמרא לגבי קבורה שגג יצוק מבטון ומחובר לקרקע יש לו דין תלוש

לאמיתו של דבר הלכה רווחת היא שבנין הבנוי במחובר לקרקע מבטון יצוק דין קרקע יש לו... ומסכם בסוף אות ח' העולה מכל זה הוא שגג בטון יצוק שאינו יכול להינטל כאחת הרי הוא להלכה כסלע הקבוע בקרקע מששת ימי בראשית וממילא מובן שעפר שעל גבי אותו גג הרי הוא כעפר שעל גג מערה וראוי הוא לקבורה ככל עפרות תבל ואין הוא דומה כלל לעפר המונח בכלי כגון עציץ

הוא מתעלם מהרי"ף ורבנו חננאל והרמב"ן וכל גדולי הפוסקים שפסקו שקבורה צריכה חפורה בקרקע עולם ולהיות גניזה והשפלה בתחתיות בקרקע שנאמר כי עפר אתה ואל עפר תשוב כן מתעלם מהגמרא בסנהדרין מ"ז ע"ב שכתוב בה שתלוש ולבסוף חיברו לגבי קבורה חשוב תלוש ואינו נחשב קרקע

ואפילו הר"ר ישעיה שסובר שהעפר שנחפר ונתלש על מנת לחפור קבר אסור בהנאה לאחר שכיסו בו את המת אסרתו התלישה בהנאה מ"מ העפר חזר למקומו ובו קוברים מכיון שנתחבר לשורשו ואין לך בו אלא חידושו ומנין לקח מחבר החוברת את החוצפה להחליט שאם לדעת הר"ר ישעיה העפר שהוצא מהאדמה שמכסים בו את המת הוא קבורה אע"ג דסובר דיש לו דין תלוש לכן אפשר לקבור את המתים על מגדלים רמים ונישאים

האם אינו מבין מה שילד קטן מבין שקרקע הדבוקה לאדמה שמה קרקע עולם כי לאחר שחזרה ונדבקה לאדמה שם נבראה יש עליה שם אדמה אע"ג שאסורה בהנאה משא"כ עפר שמעלים אותו לגגות של בנינים קומה על קומה אין עליו שם קרקע כי הוא בתוך בנין אבנים ושמו הוא עפר הנמצא באבנים ולא קרקע עולם ואין שום הגיון שהבנין בטל לעפר שהעלו אליו וחזור על טענה אוילית זו לאורך כל החוברת שאפשר לקבור בתלוש וכל ההגיון של בעל החוברת הוא הרצון האוילי לעשות רצון שולחיו שביקשוהו להכשיר עפר זה לקבורה וקורא אני עליו את הפסוק מה לך איפוא כי עלית כלך לגגות (ישעיה כ"ב א') ויעויין שם מה שכתב רש"י בשם המדרש

ומה יענה לקבורת קומות ב"מדפים" שהם בתבנית אמבטיות ולא "בטרסות" ששם המת אינו קבור בעפר כלל אלא מניחים אולי כמה גרגרי עפר או איזה שקית עפר ליד המת הרי

(ט)

א) מסלף את דעת הרב ישראלי שכאילו מתיר אם קובר בבנין שבנאוהו לשם מגורים

ב) מעלים את דעת הרב משאש הסובר כהרב ישראלי שקבורת קומות אינה קבורה

ג) מגדיר בנייני הקבורה כגבעת עפר מלאכותית ואין בין הגדרה זו למציאות ולא כלום

כותב שהרב ישראלי מתיר קבורה בכוכים בניינים כאשר הם מכוסים בגבעה מלאכותית והרי הגבעה המלאכותית שהיא גבעת עפר שמכסה את הכוכים היא אסורה בהנאה מכיון שהיא לדברי בעל החוברת תלוש ולבסוף חיברו כי הרי עפר הגבעה היא הובאה לא למקומה שהיתה שם לפני שנתלשה ומכיון שהיא אסורה בהנאה איך מתיר הרב ישראלי קבורה בתוך גבעת עפר זו הרי היא תלוש ולבסוף חיברו

ובהכרח מכאן שכל שטחו של כותב החוברת לאורך כל פלפולו מוטעית ודעת הרב ישראלי שעפר כאשר מחזירים אותו לאדמה ונעשה מחובר לאדמה אע"ג שנתלש יש לו דין עפר ומקיימים בו מצות ואל עפר תשוב אע"ג שאסור בהנאה לדעת הר"ר ישעיה מכל מקום דין אדמה יש לו ומקיימים בו מצות ואל עפר תשוב

בחוברת "ברקאי" ממנה מצטט בחוברת מופיעה דעתו של הרב משאש רבה של ירושלים שסובר שקבורת קומות אינה קבורה ומשום מה מתעלם כותב החוברת מדבריו

ואגב אעיר שבהוראת הרבנות הראשית מובא שקבורת קומות צריכה להיות מכוסה בגבעת עפר מלאכותית ובלי כיסוי זה אין זו קבורה וזה על פי דברי הרב ישראלי ומתעלמים כל הח"ק מהוראה זו ואין מכסים בגבעת עפר את בנייני קבורת הקומות ועוברים על הוראות הרבנות הראשית בזה והרבנים הממונים על שמירת ההלכה שותקים

ומה שכתב שכאשר אדם בונה בניין מעל הקרקע לצורך מגורים או מחסן ואטם את הפתח דינו כאילו קבר אותו במערה והוא קבורה כשרה לדעת הרב ישראלי והטעם שהבית בעת שבנוהו לא נאסר בהנאה אין לדברים אלו שום בסיס ומופרכים מעיקרם שהרי הרב ישראלי דורש שיכסו את הבנין בגבעת עפר ואיך כותב בעל החוברת שגם בלי כיסוי הקבורה כשרה

גם באות ט' בחוברת ממשיך כדרכו לפי מטרת חיבורו לבלבל את הדברים ולבלבל את הקורא לעוות את האמת ומהפך אור לחושך וחושך לאור רח"ל ואביא דוגמא לזה בע' 18 דן בדברי הרב ישראלי האוסר קבורת קומות ואלו דבריו... על פי זה הגיע למסקנה שמלבד האופן המצויין בגמרא סנהדרין במפורש בביטול מצות קבורה בקרקע דהיינו שמניח את המת בארון ומניח את הארון על גבי קרקע קיים עוד אופן של ביטול מצות קבורה ואופן זה הוא כאשר בבונה בניין ממש לשם קבר ומניח בו את המת ואוטם את הבניין

ואע"פ שבאופן זה הוא דומה למניח את המת על גבי מטה במערה שבסתימת פי המערה בוודאי מקיים מצות קבורה...אך לפי מה שכתב יש חילוק בין הדברים כי במערה חצובה בקרקע עולם אין הקירות נאסרים בהנאה ואם כן דין קרקע עולם יש להם ועל כן מקיימים בהם מצות קבורה משא"כ בבניין שנבנה על גבי הקרקע מאבנים תלושות שלעניין איסור הנאה אין לבנין כזה דין של קרקע עולם וא"כ לדעתו אין מתקיימת בו בבניין שכזה מצות קבורה כלל

...ואולם בסופו של דבר...חזר בו הרב ישראלי מהתנגדותו לאותה הצעה לקבורה בכוכים בתוך גבעה מלאכותית...ועוד יש להעיר על עיקר דבריו של הרב ישראלי שעל פי דרכו אם אדם בונה בניין מעל הקרקע לצורך מגורים או מחסן וכיו"ב ואח"כ נמלך והניח בו מת על גבי הקרקע וכיסה וסגר את פתח אותו בניין באבן אחת גדולה הרי זה מבטל יהיה דינו כאילו קבר אותו במערה וכיסה את פתח המערה ותהיה זו קבורה כשרה כדת וכדין...אבל אם את אותו בית עצמו בנה אדם לצורך המת (אשר כבר מת)...הרי זה מבטל מצות קבורה...וזה בלי ספק דבר שאין הדעת סובלתו עד כאן דברי בעל החוברת ותולה דברים בדעת הרב ישראלי אשר לא עלה על לבו ומוכח מיניה וביה איך דבריו מבולבלים שהרי

קבורת קומות במבחן ההלכה

עפר המכסה את הבנין והעפר שבתוך הבנין בטל לבנין וטפל אליו ואינו אדמה שנאמר בכל הפוסקים שקבורה צריכה להיות באדמה דוקא שממנה נוצר האדם

לסכום

המשך הבלבול והסילוף בהבנה הפשוטה בדברי הפוסקים ומעוות את דברי הרב ישראלי ותולה בו דברים להכשיר קבר בניין שאין בינם לבין האמת ולא כלום

והחילוק הפשוט בין מערה חצובה בהר לבניין בית שכאשר המערה חצובה בהר הרי היא כחפורה באדמה כי אבן ההר יש לו דין עפר ונברא עם כל האדמה כי הוא חלק בלתי נפרד מכדור הארץ ולכן המניח את המת במערה ואוטם פי המערה הרי זה ממש כמניח את המת בקבר חפור באדמה מה שאין כן בניין אבנים שנבנה בידי אדם מחמת רצונו של בעל החוברת לטהר את השרץ ולהכשיר את בנייני הקומות קורא לבניינים אלו גבעת עפר מלאכותית אך אין כאן

(י)

מסלף את דברי האגרות משה

האגרות משה וכותב בהחלטיות בסי' קמ"ב ששקבורת בניין אסורה בהחלט ועובר יום בלאו דלא תלין ובעשה דקבור תקברנו מי שקובר ב"קבורת קומות" וכן כתב לאיסור שם בסי' קמ"ג

לסכום

בעל החוברת ממשיך בעיוותיו וכותב שדעת האגרות משה להתיר קבורת קומות וזה למרות שהיו לפניו שתי תשובות של האגרות משה סי' קמ"ב וסי' קמ"ג (שמזכירם בחוברת) ששם אוסר האגרות משה בהחלט קבורה שמעל הקרקע ומצריך קבורה בתוך הקרקע בדוקא

בחוברת ע' 23 מביא דברי האגרות משה בחלק ג' יו"ד סי' קמ"ד שמתלבט בבניין מוזליאום בדיעבד ובשעת הדחק להכשירו לקבורה וכותב בע' 24 בחוברת " אך מכל מקום לעניין עצם הקבורה באדמת מילוי או על גבי משטחי בטון שאינם בגדר כלי שנעשה בתלוש ודאי אין לחוש שמא מבטל בזה מצות קבורה דין קבורה בקרקע וכפי שנתברר לעיל באריכות אחרי שכן הורה באגרות משה ושוב אין לזוז מן הדברים ואין לחוש בזה כלל לדין תלוש ולבסוף חיברו

אך מחבר החוברת מעלים שתשובה זו כתב בשנת תשל"ב ואילו שמונה שנים לאחר מכן בשנת תשמ"מ שהיא משנה אחרונה חזר בו

(יא)

דברים מבולבלים ומופרכים לאורך כל החוברת

בנין ומגביה הכותל מעל הארץ וממילא התמוטטו דברי מחבר החוברת ששכח משום מה מרמב"ן זה ולא מצא אפשרות של קבר בנין אלא בקבר שנבנה מעל הקרקע

בע' 27 בחוברת כתב...אך בעל הבית יצחק כלל לא ביקש לקבוע על סמך דברי הר"ן שום יסוד הלכתי מחודש בדין קבורה ולא העלה כלל אפשרות שבגלל דברי הר"ן אכן צריך לדאוג לכך שקבורה תהיה דוקא בצורה של גניזה בעומק הקרקע (אולי משום שלא מצא במפורש בדברי ראשונים אחרים שיצריכו דבר זה והוא גם לא הובא בדברי הפוסקים) עד כאן מהחוברת

בחוברת הנ"ל ע' 26 כותב...ואפשר גם לקבור בבניין הבנוי מעל הקרקע שהרי עיקר דין איסור ההנאה בקבר הוא דוקא בקבר של בנין וא"כ בפשטות "קבר" שמו וא"כ מקיימים בו מצות קבורה עם היותו תלוש ולבסוף חיברו ע"כ דבריו

והפלא אצלי שהרי הוא עצמו מזכיר את הרמב"ן בתורת האדם ח"ב אבלות סי' תכ"ג וז"ל הרמב"ן שם אבל מה שאמרו קבורת בניין שעושין לו כתלי בנין ופעמים שמגביהן הכותלים מעל הארץ הרבה והוא נפש הקבר עד כאן לשון הרמב"ן ולפי האמור מסביר הרמב"ן מהו קבר בנין שהמת מונח בקבר חפור שעושין לו כתלי

קבורת קומות במבחן ההלכה

יז

שנתבאר לעיל גם זה אינו ראייה כי טעם אחר היה לו לרמ"ה להעמיד הסוגיא דווקא בציפה את הקבר באבנים...דבלי זה קשה למצוא אופן שהאבנים משמשות את הקבר אף קודם שחיבר אותן עד כאן מדבריו

וכאן הגענו לבלבול נוסף שהוא עצמו מצטט את הרמ"ה כמה שורות קודם לכן שכתב בזה הלשון דאיתסרי להו הנהו אבנים בתלוש בשעת ההזמנה וקבורה עכ"ל וא"כ דברי בעל החוברת בלי הגיון הם שהרי גם "בקבר" הבנוי מעל פני האדמה מזמין הוא את האבנים ו"קובר" בהם את המת ע"י חיבור האבנים בקרקע

ואם המת שוכב על האדמה ומעליו בונה את הבנין הרי כל אבן שמחבר לבנין הוא "הקבורה" כביכול אך גם בלי שהמת נמצא בעת הבניה נאסרו האבנים מחמת הזמנה שהזמנים להיות "קבר" וכמו בע"ז שבונה בית לע"ז ומזמין את האבנים ובונה את הע"ז

וא"כ הכרח מדברי הרמ"ה שסובר שקבר בנין מדובר שהמת טמון בתוך האדמה כמו שסוברים כל הפוסקים

שוב רואה אני לפני דברים בלתי מובנים איך מעיז אדם שרוצה שהחוברת שלו תוצג לפני ציבור לכתוב דברים הפוכים מן המציאות שקבורה חפורה באדמה הוא יסוד הלכתי מחודש

האם קבורה בתוך האדמה הוא יסוד הלכתי מחודש כפי שכותב בעל החוברת? הרי קבורה באדמה קוברים בכל הדורות ולא מצאו בכל ההיסטוריה קבורת קומות של יהודים מלבד אצל הרפורמים שחיקו את הנוצרים מצאו כוכים חצובים בסלע אך קבר חצוב בסלע הוא כקבר חפור באדמה כי גם סלע הוא חלק מקרקע עולם וא"כ החידוש הוא הקבורה הרפורמית ולא הקבורה שחופרים באדמה שמביא הבית יצחק מהר"ן ולא רק הר"ן כותב על כך אלא כל הראשונים שמנינו לעיל החל מרבנו חננאל והרי"ף והרמב"ן והרא"ש והיד רמה ועוד ועוד שמנויים לעיל וכן נפסק בטור ובשלחן ערוך

עוד שם בחוברת ע' 26 שזה על כל פנים ברור שהרמ"ה העמיד את סוגית קבר של בנין בקבר הבנוי תחת הארץ בתוך החפירה ומזה בודאי ניתן לדקדק שאי אפשר לקבור בקבר של בנין העומד העומד מעל הארץ אמנם לפי מה

(יב)

זו כפרתו הרי צריך לנהוג לחומרא ואסור לקבורו מעל פני האדמה

וכן כתב הכסף משנה בשם הרמב"ן בפרק י"ב הל' אבל הלכה א' וזה לשונו ומה שכתב אבל אם צוה שלא יקבר אין שומעין לו גם זה בעיא ולא איפשיטא (אי קבורה משום כפרה או משום בזיון) וכתב הרמב"ן הילכך קוברין אותו דספק איסורא הוא עכ"ל וכן כתב הרדב"ז על הרמב"ם שם ז"ל גם זה בעיא שם ואע"ג דלא נפשטה כיון דקבורה מצוה מן התורה...וכיון דהוי ספיקא באיסורא דאורייתא אזלינן לחומרא וקברינן ליה עכ"ל

ואפילו לפי הצד של האיבעיא שקבורה משום בזיוןא מכל מקום רואים מדברי רש"י שקבורה היא בתוך האדמה בדוקא שהרי מתאר סדר הקבורה באדם שלא אומר אל תקברוני ולכל הדעות מצוה לקבורו שדרך הקבורה היא שמורידים אותו לתחתיות שאם לא היה מצוה בזה לא היה רש"י כותב שהכפרה היא ההורדה בתחתיות

עוד שם ע' 27 כתב בעל החוברת ועוד יש לדון בדקדוק שדקדק מדברי רש"י שהכפרה של המת היא דווקא שמשפילים את המת ומורידים אותו לתחתיות כי דברים אלו נאמרו בגמרא שם בהסבר הדעה שקבורה משום כפרה ולפי זה לכאורה יש לומר שאם נניח שמצות קבורה היא רק משום מניעת בזיון...אם כן אין כאן מקום לכל הדקדוקים הנ"ל וברור שמקיימים את מצות הקבורה גם בקבר בנין שמעל הקרקע ממש עד כאן דברי בעל החוברת

ואיני מבין כיצד כתב "אם נניח שמצות הקבורה היא רק משום מניעת בזיון" בזמן שבעיית הגמרא לא נפשטה ונשאר ספק אם קבורה משום כפרה או משום בזיוןא אמנם בעל החוברת להוט ביותר להכשיר את "קבורת הבנינים" אך אינו יכול לעקור את הדין שספיקא דאורייתא לחומרא וכאשר יש ספק אם קבורה משום כפרה עלינו ללכת לחומרא ומכיון שרש"י כותב שהשפלת המת והורדתו לתחתיות האדמה

קבורת קומות במבחן ההלכה

ומה יעשה עם הפסוקים ביחזקאל (ל"ב י"ח) בן אדם נהה על על המון מצרים והורידהו אותה ובנות גויים אדירים אל ארץ אל תחתיות אל ירכתי בור ושם (כ"ב כ"ג) שם אשור וכל קהלה סביבותיו קברתיו כלם חללים הנפלים בחרב אשר נתנו קברתיה בירכתי בור וגו' האם יפרש את נבואת יחזקאל על קבורת קומות או על מאן דאמר משום כפרה והרי כל התנ"ך מלא בזה שקבורה היא בתוך האדמה ו"קבורת קומות" היא המצאה לבטל את כל מצות הקבורה רחמנא ליצלן וכבר הושלכו עשרות אלפים כדומן על פני השדה והרבנים שותקים וכותב החוברת נראה שלמד פעם בשיבות לקח על עצמו את המלאכה הבזויה לסייע בידי פורקי עול רח"ל מהם ומהמונם אע"פ שהשלטון מסייע להם

ומדבריו נלמד ברור שכאשר לא נקבר בתחתיות אין זו קבורה אלא שלמ"ד משום בזיונא אין חייבים בקבורתו ונדחו בזה כל דברי השגתו מלבד הנימוק דספיקא דאורייתא לחומרא שכותב הרמב"ן כן מה יעשה בעל החוברת עם דברי הר"ן בסנהדרין שם על הגמרא ת"ש ר' נתן אמר סימן יפה למת שנפרעין ממנו לאחר מיתה שלא נספד ולא נקבר וכתב הר"ן וזה לשונו...שלא נקבר כהלכה מאחר שקבורת קרקע היא כפרה לו...ואם לא נקבר כלל הרי נמנעה ממנו אותה הכפרה עד כאן לשונו הרי שכתב מהי קבורה ופירש קבורת קרקע ומה יעשה עם הרמב"ן בשם רב נטרונאי גאון שכתב כי עפר אתה ואל עפר תשוב זהו ענין הקבורה ואיך יתווך זה עם קבורה באבנים

(יג)

קבר בנין היינו קבר שמעל חפירה ולא כמו שכתב בשם הרב מלכה שמפשוטות לשונם של הרי"ף והרא"ש נראה שקבר בנין אינו כולל חפירה מתחתיו ויש כאן טעות בהבנת דברי הרי"ף וכמו שהסברנו בטוב טעם

וממשיך בעל החוברת שם בקשר לדברי הרב מלכה שבכל אלו קשה להגיע להכרעה מוכחת מדקדוק לשון הראשונים רק נטיית לשון לכאן ולכאן כי לשון שכתוב בה בונה מעל הקרקע יכולה אמנם להתפרש כאילו מדובר דווקא כשבונה בנין מעל חפירה שבקרקע אך מאידך היא יכולה להתפרש כאילו מדובר דווקא בונה מעל קרקע סתם...ואף אם יכתוב הכותב "בנין שמעל חפירה" עדיין אפשר לדון האם בא לחדש שגם לבנייה כזו יש דין קבר להאסר בהנאה אע"פ שאין המת נמצא בתוכו אך מאידך ניתן כמובן לטעון שלשון זו באמת לשלול אפשרות של קבורה בבנין עצמו וזאת משום שצריך קרקע בתולה דווקא ואין טעם לכפול את הדברים באין בהם הכרעה גמורה עד כאן דברי החוברת

ונשאלת השאלה על מחבר החוברת אם אמנם אין הכרעה ברורה בלשון הראשונים האם כוונתם בקבר בנין על בנין שמעל חפירה או על בנין מעל קרקע בלי שהמת מונח החפירה ויש ספק בדבריהם איך כותב בכזה בטחון שברור הדבר שמותר לקבור בקבר בנין שאין מתחתיו חפירה של קרקע והרי הדבר אינו מוכרע והכלל הוא

עוד שם בחוברת ע' 27 אות ג'...בשם הרב משה מלכה ז"ל ועוד ניסה לדקדק שם מפשוטות לשונם של הרא"ש והרי"ף שקבר של בנין אינו כולל חפירה מתחתיו עד כאן דברי הרב מלכה והריני לצטט דברי הרי"ף והרא"ש בסנהדרין שם (מ"ז ע"ב) וזה לשונם אבל קבירא דחפירה דליכא עליה בנין לא מיתסרא עד כאן לשונם

ודבריהם הם על דברי הגמרא שקבר בנין נאסר בהנאה וקבר חפור בתוך האדמה לא נאסר בהנאה ואם נאמר שהמדובר בקבר בנין שמעל האדמה ואינו מעל חפירה ואסור בהנאה לשם מה אומרים הרי"ף והרא"ש "אבל קבירא דחפירה דליכא עליה בנין לא מיתסרא" הרי החפירה עצמה אינה נאסרת גם אם אין עליה בנין וגם אם יש עליה בנין ואם כן המלים "דליכא עליה בנין" שלאחר המלים "קבירא דחפירה מותרות" כי אין נפקא לגבי החפירה אם יש עליה בנין או אין עליה בנין והחפירה אינה נאסרת מכיון שאינה תלוש ולבסוף חיברו

ובהכרח לפרש שהרי"ף והרא"ש מפרשים שכונת הגמרא קבר בנין שנאסר בהנאה היינו החלק של הבנין שמעל החפירה הכונה שהוא חלק הבנין שמעל חפירה שבו מונח המת וחלק הבנין רק נאסר אולם קבר חפירה שאין עליה בנין אין שום חלק מהקבר נאסר בהנאה וזה ברור ופשוט שמלשון הרי"ף והרא"ש ועוד ראשונים שכתבו זה הלשון מוכח שהם למדו

קבורת קומות במבחן ההלכה

יט

דבספק שבהם צריך לילך לחומרא והבאנו לעיל שכך כתב בכסף משנה בשם הרמב"ן

שכאשר בספק דאורייתא אין הספק מוכרע צריכים לנהוג לחומרא ומצות עשה של קבורה ולא תעשה של לא תלין הם דאורייתא והדין בהם

(יג)

במסכת מועד קטן על שני סוגי קבורות והם כוכין שהם מנהרות שחפרו בתוך הר או שחצבו בסלע וסוג שני שהוא לכל הדעות נפוץ יותר והוא קבורות שאינם חפורות כמנהרות כי במקומות מישור אי אפשר לחפור מנהרות או לחצוב כוכין

והמשנה אינה מביאה את סוג הקבורה הנפוץ ביותר ובכל בתי הקברות העתיקים שבכל העולם וגם בצפת ובהר הזיתים רוב רובם של הקברות הם קברים חפורים בתוך האדמה ואיך אפשר לומר כדברי בעל החוברת שכונת המאירי בהבנת דברי המשנה שיש או כוכים או קבורות של בנין מעל פני האדמה והרי לא מצאנו שום קבר כזה שנבנה מעל פני האדמה לפני שהגיעו הרפורמים וחקיקו את חלק מהנוצרים ועשו את הנבלה הזאת

ובהכרח לפרש את דברי המאירי בדברים שמתקבלים על הדעת והוא כמו שפירש משנה זו הרמב"ן ספרו תורת האדם סי' תכ"ג וזה לשונו...ולי נראה שאינו אלא תוספת שמוסיפין על הקבר כשהוא קטן בבנין...כדתנינן בכל מקום חפירה בקברות עשו לו ארון חפרו לו את הקבר ותניא החופר קבר למת וכאן אמרו אין חופרין כוכין וקבורות אבל מה שאמרו קבורות בבנין שעושים לו כתלי בנין ופעמים שמגביהן הכותלים מעל הארץ הרבה והוא נפש הקבר האמור בכל מקום וכשהקבר אינו עמוק כל צרכו מוסיפין לו נברכת שהיא בקיעה באמצע הקבר כפי מדתו של אדם ונותנים אבנים תלושות סביב אותו הנקע כעין כותלי הקבר כדי שלא יפחת הנקע ויפלו כותלי הקבר על המת ונותנין המת בתוך אותו הנקע עד כאן לשון הרמב"ן וזה הפירוש הפשוט במשנה

והרי הרמב"ן הביא ראיה מוצקת שאי אפשר לומר שקבורות אינו לשון מתאים לחפירה אלא לבנין שהרי בכל הש"ס מוצאים אנו לשון חופרים קבר למת ומסביר באר היטב שיש בקבר אופן של חפירה או חלק של חפירה ויש במקרים מסוימים צורך שיבנו בתוך כותלי הקבר כדי שלא יפלו הכתלים על המת וממילא יש מקרים שמגביהים את כתלי הבנין מעל הקבר וזה הפירוש הפשוט של הגמרא קבר בנין

כן ראיתי צורך להעיר שבחוברת כאשר מדובר בקבר חפור בקרקע קורא הוא לזה קרקע בתולה ורוצה להכניס בלב הקורא שהקרקע שמפזרים מעל גגות הבנינים בהם מניחים את המתים נקרא קרקע שאינה בתולה והרי שקר הוא דובר שהקרקע שמעל הגגות או בתוך הבנינים היא לא קרקע כלל אלא תלוש ממש כדברי הגמרא בסנהדרין (מ"ז ע"ב)

עוד בחוברת ע' 8 כתב...נראה שיש להוסיף למקורות אלו את דברי המאירי במסכת מועד קטן (ח' ע"ב) אשר שם במשנה נאמר אין חופרין כוכין וקבורות במועד ובגמרא שם נאמר שכוכין הם בחפירה וקבורות בבנין וכתב על זה המאירי שם...וענין הלשון אין חופרין כוכין ואין בונין קבורות ומשמעות הדבר שהמאירי נתקשה בלשון המשנה כי אם קברים הם דוקא בבנין לכאורה אי אפשר להבין כיצד שייך לומר אין חופרים קברים שהרי אם קבר הוא בבנין דוקא אם כן היה צריך לומר אין בונים קברים ועל זה כתב המאירי שהוא באמת קיצור לשון ומשמעותו היא כאילו כתוב אין בונים קברים ומתוך כך שהוצרך לפרש את הלשון בצורה זו ברור שלא הבין את משמעות הבנין כפי ההצעות הנ"ל שמדובר בבנין שבתוך הקרקע או שמדובר בבנין שמעל קבר חפור בקרקע שכל אלו תחילת הבנין היא חפירה ממש ומדברי המאירי ברור בעליל שקבר של בנין הוא בנוי כולו מעל הארץ וגם ברור שמתור לכתחילה לקבור בקבר שכזה שהרי בסוגיא שם מדובר על אופן אשר רק בחולו של מועד נאסר עד כאן מהחוברת

והריני להעיר שמרוב להיטות להתיר את קברי הבנינים והגגות והטרסות מגבב בעל החוברת דברים שגם תינוק ההולך לבית הספר מבין שאין בהם ממש ולוקים בתיסמונת של החוברת שהיא חוסר היגיון והתעלמות מהצורך להיות אמיתי ואיני חושב שזה נעשה מתוך תמימות אלא מתוך רצון להגיע למטרה שהציב לעצמו בעל החוברת להוכיח כביכול שקבר בנין הוא קבורה בבנין שמעל האדמה ואינו נרתע שגורם על ידי זה סיוע לאלו שעוקרים רח"ל קבורה מישראל והריני להסביר שהרי לדבריו מדברת משנה

קבורת קומות במבחן ההלכה

(יד)

שכל קבר הבנין הוא מוצר נוצרי שחיקו אותו הרפורמים ורבנים שלא ביררו את ההלכה כראוי הביאו את המכשלה הזו לארצנו הקדושה ה' ישמרנו מהם ומפסקיהם

שם בחוברת ע' 29 וגדולה מצינו בש"ס שאפילו לגבי בית ממש אם הניח בו מת וסתם את פתח הבית על מנת להשאירו סתום לעולם כל הבית יש לו דין קבר לדיני טומאה וטהרה שכן נאמר במסכת בבא בתרא (י"ב ע"א) בית סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו מטמא כל סביביו

כן מביא לשון הרמב"ם הלכות טומאת מת פרק ד' הל' א'... ופרץ את פצימיו וסתמו מטמא מכל סביביו והנוגע בו מאחוריו או מגגו טמא שבעה מפני שהוא כקבר סתום עד כאן לשונו

ואיני מבין מה רוצה בעל החוברת אם הסדר הוא שקבורים בתוך בית מדוע הרמב"ם כותב שהוא כקבר ואינו כותב זהו קבר בנין ואדרבה מלשון זה מוכח שאין מושג של קבר בנין שקבורים מעל האדמה בבית ואין כאן קבורה אלא לגבי טומאה דינו כקבר

ומפורשים הדברים בתשובות מהרלב"ח שבגמרא מדובר רק לגבי דיני טומאה וטהרה ושבת זה אין לו דין קבר וזה לשונו בסי' קמ"ב והטעם הוא דדין בית סתום לטמא סביביו הוא כשהמת בתוך הבית ולא נקבר אבל כשנקבר המת אע"פ שכל הבית טמא מפני שהוא אהל על הקבר עם כל זה אינו מטמא מאחוריו לטמא הנוגע בו עד כאן לשונו הרי כתב במפורש שאין מדובר כאן בקבר ותשובת המהרלב"ח מוזכרת בחוברת ומשום מה מדברים אלו מתעלם כותב החוברת

עוד כתב שם בחוברת... ובספרי זוטא פיסקא י"ט "כל הבא אל האהל מה האהל בזמן שהמת בתוכו טמא לא בזמן שנפנה משם {אף הקבר בזמן שהמת בתוכו טמא לא בזמן שנתפנה משם} מה אהל סתום הנוגע בו מכל צדדין טמא אף קבר סתום הנוגע בו מכל צדדין טמא... ואם קבר סתום שנאמר בתורה שהנוגע בו מכל צד הרי הוא טמא אינו אלא אהל סתום ואם כן פשטות הדברים היא שמקיימים מצות קבורה באהל סתום שבאמת אינו אלא בית סתום

שם בחוברת ע' 28 אות ד' ולא עוד אלא שאם נכונה הטענה שקבורה על פי דין תורה צריכה להיות דוקא באופן כזה שמשפילים את המת על ידי זה שמורידים אותו אל מתחת לארץ כי אז יוצא שאסור לקבור מת בתוך קבר שחצוב בשן סלע שבולטת מעל הקרקע... ובתוספתא דאהלות מפורש ארון שהוא חקוק בסלע ומכוסה... בארון כזה ממש עוסקת גם המשנה באהלות (פ"ט משנה ט"ו) שנאמר בה ארון שהיא רחבה מלמטן וצרה מלמעלן והמת בתוכה הנוגע בה מלמטן טהור ומלמעלן טמא עד כאן דבריו

א) ויש לי להעיר על ראשית דבריו שכתב "אם נכונה הטענה שקבורה צריכה להיות שמורידים אותו מתחת לארץ" האם זהו ניסוח של יהודי מאמין בתורתנו הקדושה ובמעתיקי השמועה עד משה רבינו ע"ה לשאול אם נכונים דברי רש"י והר"ן ועוד ראשונים הכותבים שהקבורה היא הטמנת המת בתחתיות הארץ אם יש למחבר ספיקות באמונה אין הוא שייך בכלל להבין את התורה הקדושה וק"ו להורות בה

ב) עוד יש לי להסביר את התוספתא והמשנה שלא יהיה תמיהה על הראשונים מהם והוא שזה פשוט שאף אדם לא יביא סולמות ויטפס עליהם כדי להגיע לשן סלע שהוא גבוה מכל סביביו ולחפור שם קבר מכיון שאין לו מקום עמידה נוח ולחצוב בסלע חצבו בזמן המשנה בפטיש ולא במכונות חשמליות וכן יכול שן הסלע להתפורר אם מדובר אמנם כפי שמתאר בעל החוברת "בשן סלע" ומסביבו עמק אלא פשוט הסבר שמדובר בהר שאפשר לעמוד עליו בנוח ואפשר לחצוב שם בנוח ומצד אחד של הסלע יש ביקוע בתוך הסלע בצורה שהוא רחב מלמטה וצר מלמעלה אך בכללותו הוא הר וכאשר חוצבים בסלע ומניסים את המת בתוך הסלע נמצא המת בתחתיות ההר ונפלה בזה ההשגה על רש"י והראשונים

ג) עוד יש להעיר אם אפשר לקבור בבנין כפי טענת בעל החוברת מפני מה הטריחו עצמם לקבור בסלע שהוא עבודה הרבה יותר קשה מאשר לבנות בנין מלבנים ולהניח שם מת וכן לא מצאנו באף מקום קבורת של בנין בכל ההיסטוריה וזה עצמו ראינו שאין עליה תשובה

קבורת קומות במבחן ההלכה

כא

עד כאן לשון החוברת

האדמה למעלה מפני האדמה

וכן צריך לבאר את דברי הגר"א על המשנה באהלות פרק ו' משנה א' באלוהו רבא שהביא בחוברת דבקרקע שונית מדבר לגבי טומאה ולא לגבי קבר כמו שאומר במפורש "ואם טומאה שם באותו שרטון" ואין להמציא מגדלים פורחים באויר נגד השו"ע וכל הראשונים

ומה שכותב שם בע' 31 שהגר"מ פיינשטיין הכריע שבנין מצמנט מקיימים בו מצות קבורה שקר הוא דובר וכל מי שיפתח את האגרות משה ח"ג יו"ד סימנים קמ"ב קמ"ג יראה שכותב בהחלט שקבורת "קומות" אינה קבורה וכבר כתבנו לעיל ביתר הרחבה בזה שאמנם בסי' קמ"ד מסתפק בזה אך בתשובה בסי' קמ"ב שנכתבה שמונה שנים אחר תשו' שבסי' קמ"ד פשט את הספק שלו החליט במשנה אחרונה שקבורה בקומות אינה קבורה בלי ספק כלל ומחבר החוברת ראה את התשובה הזו כי הוא מצטט ממנה אך מטעה את הציבור בסילוף דעת האגרות משה וידוע שחצי אמת גרועה היא משקר

ושבו רואים אנו איך בעל החוברת עושה ליצנות רח"ל מדברי תורה ואין לי ביטוי אחר לכנות דבריו כי איך לומד מהספרי שמקיימים מצות קבורה באהל הרי הספרי מדבר על דיני טומאה וטהרה ומדמה קבר לאהל ואם אהל הוא עצמו קבר מה צריך לדמות קבר לאהל אלא שכל כונתו הוא לבלבל את הקורא ולהטעותו וממשיך שם בהמשך העמוד וכן בע' 30 לבלבל על אותה רמה ואותו דרך בדברים שאין להם הגיון ואין להם בסיס והבאנו מהמהרלב"ח איך שלימד אותנו את הביאור בגמרא שבית סתום אין לו דין קבר שמדבר רק לגבי דין טומאה ושבית הסתום שם אינו קבר

ומה שמביא בשם הגאון ר' אליהו מישקובסקי ז"ל (הגם שלא הביא מקור אסמכתא לזה ואם היה לו אסמכתא הרי היה מצטט ממנה) שהנאמר בפ' חקת שהנוגע בקבר טמא הכונה בקבר בנין פשוט צריך לומר שהתכוין הגרא"מ ז"ל לבנין כפי שמסביר הרמב"ן הובאו דבריו לעיל שהמת טמון באדמה והגביהו את כתלי האבנים שבתוך

(טו)

משטחי עפר יהיו על גבי יציקות בטון בקומות ולא זכיתי להבין כיצד כתב במנחת יצחק אודות הצעה כזו ועיין בספר כל בו על אבילות עד כאן מהחוברת

ושם בכל בו אבילות מדבר שקבורה במוזולאום הוא חוקות הגויים ואם כן מה ההיתממות של בעל החוברת שלא זכה להבין איזה דבר שלילי הוא להפסיק להתנהג כמו שהתנהגו במשך אלפי שנים מיום בריאת האדם ובהמשך ממתן תורה שקברו בתוך האדמה ולצאת נגד השולחן ערוך הפוסק שצריך לקבור בתוך האדמה ולקרוא לבניני בטון שהניחו על רצפתם וגגותיהם עפר משטח שדה רגילה וקברות הנקראים "קברות כוכים" שהם אמבטיות מבטון שכמעט ואין בהם עפר האם קבורה בתוך בנינים או באמבטיות הנ"ל זהו ואל עפר תשוב האמור בתורה ומובא בראשונים ובטור יו"ד סי' שס"ב וזה לא דבר שלילי ולכן אין לקרוא להתנהגות מחפירה זו חוקות גויים? והרי גם המציאות מוכיחה שחלק גדול מהמלואים חוזרים מהלויה ב"קבורת קומות

באות ה' בחוברת דן אם יש ב"קבורת קומות" משום חוקות הגויים ומביא בע' 33 שיש קבורות מוזוליאום (שהוא בפשטות אינו שונה מ"קבורת קומות") בבית קברות נוצרי יווני אורוטודוקסי ביפו וכן בבית קברות נוצרי בחיפה ומביא מכל בו אבילות שחיבר הרב גרינוולד שיש בקבורה זו גם משום איסור לילך בחוקות הגויים

ומנסה לטייח איסור זה בזה הלשון "ועל פי זה יש לומר שמה שכתב בספר כל בו על הלכות אבילות שיש איסור של חוקות הגויים בבניין המוזולאום...יש לבארו על דרך מה שפסק הרמ"א שהאיסור לחקות את הנכרים הוא דווקא בדבר שיש בו צד שלילי מצד עצמו (כגון בגדים אדומים שיש בהם צד פריצות) שעל זה יש לומר שכיוון שבנין המוזולאום הוא דבר שאינו ראוי לכתחילה בגלל דיני קבורה חל עליו דין חוקות הגויים בהיותו גם מנהג המקובל אצל הגויים

מובן מאליו שכל זה אינו שייך להצעה לייצר משטחי קבורה לקבורת שדה רגילה רק שאותם

קבורת קומות במבחן ההלכה

ואלה העוסקים בקבורה יודעים זאת היטב את ההסתייגות והסלידה של הקהל הרחב מ"קבורה" זו ועל כן החליטו לצאת בקמפיין נרחב לדבר על ליבם שיאמינו להם שלא משקרים אותם

שבורים ורצוצים בהרגשה שרימו אותם ולא קברו את יקיריהם כדין ומדובר באנשים שרחוקים משמירת מצוה כהלכה ובכל זאת הרגש הטבעי אומר להם שקבורה צריכה להיות באדמה דווקא

(טז)

שאינן קוברים את המתים באדמה ועצותיו אינם מוצלחות כי מי שביקר בבית הקברות נוכח לדעת שלא הצליחו בכל התכנונים שלהם לרמות את המלומים המזהים מיד את הזיוף של הקבורה ואולי אם היו נותנים למלומים תרופות שיטשטשו אותם ויהיו בהכרה מעורפלת אולי זו היתה עצה להצליח להעלים את הנבלה הנעשית תחת השמש בשני העמודים האחרונים דן בחוברת על התאמת דרכי גישה לכהנים ועל כך אין צורך לדון ולהגיב כי גם לישראלים אין דרך להגיע למקום שנזרקו מתים לאבנים ובוכים שם המתים בתוך האבנים על שלא זכו להגיע לקבר ישראל ומה שיש לדון הוא באיזה אופן מפנים את המתים מתוך הגיהנום שהח"ק גזרה עליהם כאן בעולם הזה ולא הביאה אותם לקבר ישראל והאם לקרובי המתים יש דין אונן עד שיביאו את מתיהם לקבורה בתוך האדמה

בע' 34 שם אות ו' ממשיך בחוברת וזה לשונו ומכל מקום אחר כל הדברים האלה נראה שיש לנו לדאוג על כל פנים שעניין זה שלא יראה הדבר כאילו באנו לשנות מן המקובל...ונראה שהדרך הנכונה שיש לנהוג על פיה במקרה כזה היא על ידי עיצוב של החזית באופן שלא יראה הדבר כבנין קומות אלא כפתחים בתוך מצוק ומערות קבורה גדולות עד כאן מדברי בעל החוברת

ולא הארכת בעצות שנותן לרמות את המלומים מלבד שכל העצות שלו שוות כמו הסברות שלו בהלכה

וכמו שבהלכה פלפוליו הם הזיות ולא דרך לימוד אמיתית אלא נסיון לרמות את הקורא ונסיונותיו אינם מוצלחים כי נופלים הם בעיון הראשון שמעיינים בדבריו כך מסיים את החוברת ונותן עצות איך לרמות את המלומים שלא ירגישו

סיכום כללי לקונטרס "קבורת קומות" במבחן ההלכה

(ה) בעמ' ב' בחוברת דן האם תלוש ולבסוף חיברוהו דינו כמחובר ומתעלם מגמרא מפורשת בסנהדרין שלגבי קבורה תלוש ולבסוף חיברוהו דינו כתלוש ובניני קבורת הקומות יש להם דין תלוש ולבסוף חיברוהו ודינו כתלוש והקבורה בהם היא בתלוש מן הקרקע

(ו) אפילו לדעת הר"ר רבי ישעיה שהקרקע שהוציאוה מהאדמה כדי לחפור קבר והחזירוה על המת יש לה דין תלוש לגבי איסור הנאה אין ללמוד מכאן שאפשר לקבור בעצים ואבנים המחוברים לקרקע מכיון שמצות הקבורה היא בתוך האדמה דוקא שממנה נוצר האדם והאדמה שהוחזרה מקבלת דין אדמה לגבי קבורה כי נעשית מציאות אחת עם המקום שהוחזרה ואין ללמוד מאדמה על בטון וכדומה שמכיון שדינו שהוא תלוש לא שייך לומר שאפשר לקבור בו ואפילו אם היה דינו של תלוש ולבסוף חיברו כמחובר אפילו לגבי קבורה (הגם שבאמת דינו

(א) החוברת לוקה בתיסמונת של חוסר היגיון דמיונות שוא וחוסר אמת

(ב) הקדמה לקונטרס ובו מכתב המופנה לרבנים המשמשים בקדש בכל עיר ועיר לשים ליבם ולפעול כנגד השערוריה הנוראה המתרחשת לנגד עיניהם בעקירת מצוות הקבורה מישראל בכל רחבי ארץ הקדש רח"ל מטעם המשרד לענייני דת ובהנחיית הממשלה

(ג) הטור והשולחן ערוך ביורה דעה פוסקים הלכה ברורה ללא חולק שקבורה צריכה להיות בתוך האדמה בדוקא ו"קבורת הקומות" היא יציאה ממסגרת ההלכה המסורה מדור דור ואינה קבורה יהודית

(ד) הממשלה ועוזריה לא יצליחו לרמות את עם ישראל שאם לא נביאים הם בני נביאים הם שיתעקשו לקיים מצוות קבורה ולא ירשו לזרוק את המתים כדומן על פני השדה

קבורת קומות במבחן ההלכה

כג

שקבורה צריכה להיות באדמה דוקא ומגבב הבלים על הבלים ואין צורך להביא אותם בסיכום ומי שיקרא מה שכתבנו יראה זאת ברור כן גם הדמיונות וההזיות שלו שמביאים אותו ללמוד קבורה ממצעשרות וכדומה כמפורט במה שכתבנו שדבריו מופרכים מעיקרם

(ג) מסלף דברי הרב ישראלי ז"ל שכאילו מתיר קבורה בבנין שנבנה מתחילה לשם מגורים ומפורש בדברי הרב ישראלי היפך ממה שכתב

(ד) מתעלם מדעת הרב משאש המובאת בחוברת "ברקאי" אותה מצטט בחוברת שסובר שקבורת קומות אינה קבורה

(טו) הועדה של הרבנות הראשית שבראשה עמד הרב ישראלי החליטה שבניית קומות תהיה כשרה רק אם יכסו בעפר את כל הבנין מכל הצדדים ויראו רק גבעת עפר

(טז) בפועל אין מקיימים הוראה זו ובנייני הקומות שמטילים לתוכם את המתים אינם מכוסים

(יז) עוד סילוף האגרות משה פוסק שקבורת קומות אינה קבורה וכותב החוברת כותב בשמו להיפך שהאגרות משה מתיר קבורת קומות

כפי שכותב בחוברת למד הכותב בישיבות וכנראה איזה סיבה הביאה אותו לעיוות האמת וחבל מאוד שהפך לכלי שרת בידי אלו שביקשוהו להביא להם "היתר" למעשיהם הנלוזים

כתלוש כאמור) אי אפשר היה לקבור בו כי סוף סוף אינו אדמה ובקבורה הדין שצריך לקבור בקרקע ממנה נוצר האדם ואי אפשר לקבור במחומר לקרקע לא בעצים ולא באבנים וכדומה

(ז) בגמרא דקבר בנין בסנהדרין מדוייק ברור ברי"ף ובראב"ן וברא"ש שהוא קבר בנין שמתחתיו חפור והמת בתוך החפירה ורבינו חננאל שם כתב שקבורה בתוך הארץ וכן בהגהות אשר"י במו"ק וכן כתב הרמב"ן (בס' תורת האדם) והר"ן ורש"י והיד רמה שם

(ח) הבית יצחק מסיק להלכה באופן ברור שקבורה בבניין אינה קבורה ולא כמובא בחוברת סילוף בדעת הבית יצחק

(ט) המנחת יצחק ג"כ סובר שהקבורה היא ע"י עפר שהוציאוהו מהאדמה וחוזרים לאחר שהטמינו את המת ומניחים אותה קרקע על המת ולא כמו שסילף בחוברת את דברי המנחת יצחק (י) מה שכותב בחוברת שקבורת "פריז" שמכשיר הבית יצחק היא קבורה שיש הפסק אור מתחתיה זה עוד סילוף אין שום הפסק בקבורת "פריז"

(יא) בחוברת כותב שגג בטון יצוק הרי הוא כסלע הקבוע בקרקע מששת ימי בראשית וכשר לקבורה מכיון שהבנין בטל לקרקע עולם הוא נגד החוש ונגד השכל וגם תינוק קטן יצחק מסברא זו

(יב) מתעלם שוב ושוב מכל הפוסקים שפסקו

(ד)

נספח לקונטרס

וזה לשונו...ויש לומר לרש"י דהאיבעיא היא במה שקוברין אותו מתחת לאדמה אם הוא משום כפרה שבזיון הוא לו להיות תחת כל הבריות ואע"פ ששלא נקבר כלל הוה יותר בזיון מ"מ יש לו כעת יותר בזיון מאילו היה בכוכין מעל האדמה וזהו כפרה בשבילו ועי"ש בתוס' ובר"ן וביד רמ"ה עכ"ל

(הרי מפורש בדבריו שהנחת המת בכוכין מעל האדמה אינה קבורה)

(ב)

מכב' הגאון מוהר"ר אברהם אהרן יודעלאוויץ

ציטוטים מפסקי הלכה שנתקבלו אצלי בימים אלו משו"ת של גדולי רבני אמריקה מלפני כמאה שנה באמריקה שנלחמו שם כנגד "קבורת קומות" שהתחילו להנהיג הראביים הרפורמים וגם מתשובת כ"ק אדמו"ר מצאנז- נתניה וכולם מתנבאים בסגנון אחד שאסור לקבור ב"קבורת קומות"

(א)

מכ"ק אדמו"ר מקלויזנבורג-צאנז-נתניה

זצ"ל

שו"ת דברי יציב ליקוטים סי' קל"ג ע' קנ"ג

קבורת קומות במבחן ההלכה

בקרקה ממש שוב זהו בכלל התקנה שלא לשנות המנהג ולא לקבור רק בקרקע ממש... אבל אם נימא דקבורה משום כפרה נראה דאין קבר בנין כזה נחשב לכפרה...

אמנם נלענ"ד דגם הרמ"ה יודה דאסור לעשות קבר בנין דהנה הרמ"ה מפרש כפירוש הרמב"ן דילפינן קבורה בקרקע מתקברנו והנה הך בנין הוי תלוש... והמבואר מכל מה שכתבתי דאסור לקבור בקבר בנין מאסיליאום מכמה טעמים שביארתי ויש לחוש משום נותן מתו בארון ולא קברו בקרקע דעובר משום מלין את המת עכ"ל

(ד)

מכב' הגאון מחבר ספר שו"ת "תבואת יקב" זצ"ל מגדולי רבני אמריקה ענין פ"ט

וזה לשונו בספר ניצני ניסן לבן דודי ש"ב הגאון ר' ניסן יבלונסקי זצ"ל...בנדון קבר בנין המכונה מאסיליאום...ולדידי ראיתי במד"ר ויקרא פ"ה בשבנא שאמר עליו הנביא ישעיהו מה לך פה ומי לך פה כי חצבת לך קבר...איזה קבר בנית לך כאן...עשאו כמין שובך ונתן קברו עליו רצה לומר בגובה ודייק מסיפא דקרא חוצבי מרום קברו...ר' שמואל בשם מר עוקבן אמר ממרום נחצב עליו שלא תהיה לו קבורה בארץ ישראל חוקקי בסלע משכן לו ארון מבואר דקבר כזה שהוא בגובה לא הוי קבורה בארץ וממילא עובר בלא תעשה דלא תלין ועל העשה דקבור תקברנו עכ"ל

(ה)

מכב' הגאון מחבר ספר שו"ת "דודאי שדה" מגדולי הרבנים באמריקה סי' ל'

וזה לשונו...כלל רש"י והגהת אשר"י דלכולי עלמא ביכא דצריך כפרה היינו היכא דניחא ליה בכפרה אסור לכתחלה בבנין קבר על גבי קרקע דכה"ג שמונח על גבי קרקע לית ליה כפרה עכ"ל

(ו)

הגאון מחבר ספר שו"ת טעם ברוך זצ"ל מגאוני אמריקה

וזה לשונו ידידי היקר האמת אגיד ולא אכחד כי אין ברצוני כלל להכניס את ראשי בין המתים כי ליהוי ידוע למע"כ שעל קבר כזה שהמת מושכב בתוך האוהל לא נחשב לקבורה בקרקע

זצ"ל רב הכולל לאגה"ק דנ"י מח"ס בית אב והציטוט מספרו אב בחכמה ע' ס"ג וע' 124

וזה לשונו... א"כ לפי זה הקובר את מתו בכותלי הבית חומה הרי הוא עובר בלא תלין וביטל מצות עשה וי"ל דגם להחולקים שם בזה מודים דהתם י"ל דטעמא דקרקע אימעט מכלל ופרט וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וה"ה במחובר לקרקע כיון דאינו מטלטל אבל לענין קבורה הכל מודים דאינו כקרקע...ומה גם דהקדמונים כתבו כי טוב למת גניזתו בקרקע דזהו תיקונו ורפואתו כמ"ש כי עפר אתה ואל עפר תשוב ואם זהו אינו קבורה בארץ הנה הוא מעוות שלא יוכל לתקן כי לא ישיג תקונו ורפואתו הצריכה לו ולכן מי שצוה שיקבורו בבנין כזה הנה גם אם וכו'

ע' (124)... ואולם בדין קבורה בכותלי הבתים אין דעתי דאסור מצד ובחקותיהם לא תלכו או משום דרכי האמורי רק מצד עצם דין קבורה דצריכה להיות בקרקע ממש...ומשמע דעיקר הסברא דכפרה זהו מצד ההשפלה וההורדה למטה בתחתיות ואם המת יהיה מונח בכותל למעלה מן הקרקע ולא בתחתיות למטה בארץ אין לו כפרה בקבורה כזו עכ"ל

(ג)

מכב' הגאון מוהר"ר ניסן יבלונסקי זצ"ל ר"מ ראשי בישיבת בית מדרש לתורה שיקאגו מח"ס שו"ת ניצני ניסן סי' ד'

וזה לשונו...ואל יאמרו המחדשים השואפים חדשות כי אין קבר נאה ומתוקן כקבר בבנין מאסיליאום ולו זה היה הקבר היפה והנהדר הזה בימי חכמי התלמוד הגאונים גם המה היו עושים כן ואל יאמרו כי זהו רק חומרא מהרבנים המזיקים בנושנות היראים והחרדים לעשות שום שינוי קל

בהמנהגים שנהגו בישראל מלפנים מדורות הקדמונים...חכמי התלמוד היו יודעים מזה ובכל זה לא היה בדעתם להנהיג בנין קבר כזה מפני שכך היה הקבלה המסורה להקבר בקבר שבקרקע ולא בכתלי בנין וזהו "קבר ישראל"

ורות המואביה שבאת להתדבק בישראל אמרה אל נעמי "ושם אקבר" כי מקבלת עליה מנהג קבר ישראל... וכיון שבכל הדורות הקדמונים לא קברו בכותל דהוי תלוש ולבסוף חיברו רק

קבורת קומות במבחן ההלכה

כה

כתלים על גבי קרקע לא קיים מצות קבורה...
הנה בעיקר הדבר מצאתי להר"ן בחידושיו
בסנהדרין מ"ו ע"ב וז"ל וא"כ אין אדם יצא
מידי חובת קבורה אלא בקבורת קרקע עכ"ל

האמורה בתורה עכ"ל

(ז)

מכב' הגאון מוהר"ר יצחק שמעלקס זצ"ל
אב"ד לבוב מח"ס שו"ת בית יצחק

יו"ד ח"ב סי' ק"ס וזה לשונו ומוכה דבבנין

(ה)

ציטוטים מפסקי הלכה מגדולי הדור ז"ל ויבל"ח מגדולי דורינו שליט"א האוסרים קבורת קומות

דוקא כמפורש בסנהדרין דך מ"ו ע"ב...וממילא
פשוט שחייבים לפרסם האיסור אשר שום איש
מישראל אסור להניחו במאזאליאם מהני תרי
איסורים הגדולים עבירת לאו ועשה על כל יום
ויום לבד החטא הגדול שיצטרו להמתים עכ"ל

(ב)

מכב' הגאון מוהר"ר יצחק יעקב ווייס זצ"ל
מח"ס שו"ת מנחת יצחק ח"י סי' קכ"ב

וזה לשונו...והנה כבר אמרתי לכם פנים אל
פנים כנ"ל דאין ספק דקבורה צריכה להיות
בקרקע עולם ולא בקרקע תלוש אף שלבסוף
חיברו וכמפורש בר"ן בחי' לסנהדרין מ"ו ע"ב
עכ"ל

(א)

מכב' הגאון מוהר"ר משה פיינשטיין זצ"ל מח"ס
שו"ת אגרות משה סי' קמ"ב – קמ"ג

וז"ל בסי' קמ"ב הנה אם היה הנדון להניחו
בכלי שנעשה מבטון שלא בקרקע היה ודאי
חלוק כגון אם היה נעשה גל גדול על הקרקע
מעפר אם נימא דאם נתקשה שאין בעלי חיים
יכולין לחפור ולהסיט את העפר יכולין לקבור
שם מטעם דמה לנו שהיה מתחלת הבריאה או
שנעשה ע"י בני אדם עכ"ל

ובסי' קמ"ג ז"ל הנה ודאי שלבנות במאזאליאם
(שהוא בנין של כוכים שנבנו בו) להניח שם
מתים הוא איסור גדול דהא צריך לקבור בקרקע

ציטוטים מפוסקי הדור שליט"א

שבט הלוי ממכתב מטבת ה' תשע"א

...מ"מ הרינו בזה לגלות דעתינו לקהל יראי
ה' הרוצים לעשות מצוה כתיקונה ללא שינויים
מן הדרך שנהגו קדמונינו מלפנים שיש להשתדל
לקיים מצות קבורה בקרקע ממש כפשטות ההלכה
ויש בזה טובה לנפטר ב"מ וכאמרם ז"ל דיש
בזה כפרה עכ"ל

(ג)

מכב' הגאונים חברי הבד"צ דעדה החרדית
ירושלים ת"ו ובראשם הגאב"ד מרן הגרי"ט
ווייס שליט"א והראב"ד מרן הגר"מ שטרנבוך
שליט"א

וז"ל "דעת תורה" שפרסמו בניסן תשע"א
"אודות קבורת קומות שנתפשט בשנים האחרונים

(א)

מכב' מרן הגאון רי"ש אלישיב שליט"א הנדפס
בפסקי תשובות יו"ד סי' ס"ד

וז"ל לדעתי מלבד מה שפרש"י בסנהדרין דף
מ"ו ב' משום כפרה כי היכי דתהוי ליה כפרה
ההטמנה זו שמורידים ומשפילים אותו בתחתיות
משמע דלפי טעמא דקבורה משום כפרה יש
צורך לקוברו בתחתיות ארץ זאת ועוד ההצעה
הנ"ל לבנות בתי קברות בבנין של מספר קומות
היא שינוי ממנהג הקבורה דנהגו עד כה ועיין
בשו"ת דודאי שדה סי' ל' דמנהג מתים הוא
חמור משאר מנהגים עיי"ש עכ"ל

(ב)

מכב' מרן הגאון ר"ש וואזנר שליט"א מח"ס

קבורת קומות במבחן ההלכה

ז"ל מח"ס שו"ת קנה בשם

כ"ב מרחשון תשס"ו הנני בקוצר מילין להודיע לכל הנוגעים בדבר כי הוריתי להרב... על דבר אביו הרב... ז"ל שנקבר בקבורה (בקומות) שלדעת גדולי הפוסקים ז"ל קבורה כזו אין ע"ז דין קבורה וחובה מוטלת עליו להוציאו משם ולקברו כהלכה עכ"ל

בארה"ק כבר נתבאר בשו"ת מנחת יצחק (ח"י קכ"ב) שאסור על פי הלכה לקבור בצורה כזאת... ומה שמונעים היום ממשפחות הנפטרים לזכות לקבורה כמסורה בקרקע אלא במחיר מופרז הוא נגד ההלכה ומסורת ישראל מדור דור עכ"ל

(ד)

מכתב מהגאון מוהר"ר מאיר בראנדסדארפער

(ו)

(א) פנייה לכל מי שיש כח בידו להפסיק את ה"קבורה בקומות" מכיון שהיא אינה קבורה ומנוגדת להלכה

(ב) דרישה מהרבנים וחברי הכנסת לפעול להקים לאלתר מקומות קבורה בחלקות אדמה כפי שנהגו כל הדורות אפילו אם יהיו קצת מרוחקים ממקומות הישוב ובלבד שאפשר יהיה להביא את מתי ישראל לקבר ישראל כפי צווי תורתנו הק'

(ג) מכתב מהגאון ר' נסים קרליץ שליט"א וחתום עליו ג"כ הגר"ח קנייבסקי שליט"א: בס"ד, כ"ג כסליו תשע"א. בענין הקבורה, יש להשתדל שיהי' אפשרות למי שרוצה להקבר או לקבור בקבורת קרקע ממש בלי פקפוקים

(ז)

תדפיס מספרי מגדל צופים חלק ו' סי' ע"ד

כל אחד יש באפשרותו לעמוד בזה והמגמה של השלטונות שתיבטל ח"ו הקבורה באדמה ויניחו את המתים באמבטיות בטון והשאלה האם זה נקרא קבורה או שאין לזה דין קבורה מכיון שקבורה צריכה להיות בתוך האדמה ומתים אלו לא זוכים להגיע לקבר ישראל והרי ידוע החומרה של מתי מצוה שאפילו כה"ג והוא נזיר לפני הקרבת הפסח מיטמא לו הגם שלאביו אינו מיטמא

ואם מתים אלו לא זכו לקבורה צריך לנקוט בכל הפעולות האפשריות ובכל המהירות לבטל קבורה זו ולהביא את כל המתים שנקברו בקוביות לקבר ישראל ושמעתי ממקור ראשון שהיתה משלחת של הח"ק אצל מרן הגר"ש אלישיב שליט"א ולא הסכים לקבורה זו ואמר להם אם אין לכם קרקעות לקבורה בירושלים ובת"א ובחיפה תקברו בנגב שם אין מחסור באדמות לקבורה ולא שמעו בקולו

קריאה למרנן ורבנן פוסקי הדור שליט"א לעצור ולהפסיק את הקבורה "בקומות" שאין עליה דין קבורה

והולכת ומתפשטת קבורה זו שהיא באבנים שמעל הקרקע והמגמה היא לעקור את כל הקבורה בקרקע ח"ו

לפני כחמש עשרה שנים בהתחלת שנות הנוני"ם התחילו בבית העלמין בחיפה להכניס מתים לתוך קוביות בטון מעל פני האדמה קוביה מעל קוביה בגובה של הרבה קומות כשבכל קוביה הטמינו מת ומשם נתפשט זה גם לתל אביב ולירושלים ולמעשה המגמה השלטונית היא שכל הקבורה לא תהיה באדמה כמו שכתוב בשו"ע אלא באמבטיות בטון וכבר עתה מי שנקבר באמבטיות בטון אינו צריך לשלם דמי קבורה והמדינה מכסה את הוצאות הקבורה ומי שרוצה להקבר באדמה כמו שנקברו יהודים מדורי דורות צריך לשלם על כך הון רב ולא

בירור הלכה בס"ד

אמרו אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה

במשנה סנהדרין... (מ"ו ע"א) ולא זו בלבד

קבורת קומות במבחן ההלכה

כז

שהיו נוקבים ארון לארץ עכ"ל הרמב"ן וז"ל הטור שם א"ר יוחנן מנין לקבורה מן התורה פירוש שצריך לקברו בקרקע ולא יתנו בארון ויניחנו כך ת"ל כי קבר תקברנו כתיב...ירושלמי בצואתו של רבי אמר...ותהי ארוני נקובה לארץ פירוש שיטלו דף של הארון התחתון וישכיבוהו על הארץ שקבורת קרקע מצוה ולא תימא משום חביבותה דא"י אלא אפילו בחו"ל דכי עפר אתה וגו' עכ"ל הטור

וזה לשון הר"ן בחידושו לסנהדרין מ"ו ע"ב רמז לקבורה מן התורה כלומר קבורת קרקע שאל"כ היה במשמע שלא יהא מצוה אלא שיהיה מעבירין מכנגד פני הרואים דומיא דעץ שאמרה תורה לא תלין נבלתו על העץ וזה מבואר כמו שאמרו בסמוך אימא דעביד ליה ארגו ואע"ג דאמרינן לר' חמא תקברנו לא משמע ליה לא קיי"ל כוותיה אלא כר' יוחנן דאמרה משום רשב"י וא"כ אין אדם יוצא מידי חובת קבורה אלא בקבורת קרקע

ולא שתהא הקבורה ממש בקרקע שלא יצא ידי חובתו אם יקבור ארונו בקרקע אלא הכוונה בקבורת קרקע מפני שהוא תכלית הענין שאין לך גניזה גדולה הימנו וכן היה מנהג התלמוד בקבורת הכוכין שהיו נותנין שם המת כשהוא מונח בארון אבל מפני שאמר הכתוב כי עפר אתה ואל עפר תשוב ואמרו בהגדה שהעפר הוא רפואתו טוב לקיים בו קבורת קרקע ממש שלא בהפסק וכן מנהגינו בגרוניא ובגלילותיה עכ"ל הר"ן הרי מפורש בר"ן שקבורה היא בתוך הקרקע דוקא

וכן הוא בפ"י ר"ח שם ז"ל א"ל שבור מלכא לרב חמא מנא לכו קבורה מן התורה שתק ולא אמר ליה ולא מידי ואמרינן הוי ליה למימר מדכתיב כי קבר תקברנו ודחינן יכול למימר דעביד ארגו כלומר תתנהו בארון קבורה בארץ מנא להו שאין ת"ל תקברנו דדריש אנן לא משמע ליה למלכא עכ"ל ומפורש בר"ח שקבורה הוא בארץ דוקא

וכן הוא ברש"י שם בבעיא אם קבורה משום כפרה או משום בזיונא והמסקנא שהוא משום כפרה וכתב רש"י בד"ה או וז"ל כי היכי דתיהוי ליה כפרה בהטמנה זו שמורידים ומשפלים אותו בתחתיות עכ"ל הרי למדים אנו מרש"י דמקום הקבורה הוא בתחתיות ארץ ולא מעל גבי קרקע וכ"ש לא קבורה "בקומות" כפי שהנהיגו חדשות

ושם בגמרא... א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מנין למלין את מתו שעובר עליו בלא תעשה ת"ל כי קבר תקברנו... איכא דאמרי אמר"י משום רשב"י רמז לקבורה מן התורה מניין ת"ל כי קבר תקברנו ועל הדף בגמרא שם מובא גירסת הילקוט וז"ל אר"י מנין למלין את מתו שהוא עובר בל"ת ת"ל לא תלין נבלתו מנין שהוא עובר אף בעשה ת"ל כי קבר תקברנו א"ר רמז לקבורה מן התורה ת"ל כי קבר מה ת"ל תקברנו מכאן רמז לקבורה עכ"ל

ובמשנה נזיר ריש פרק ששי כהן גדול ונזיר אינן מטמאין בקרוביהן היו מהלכין בדרך ומצאו מת מצוה ר' אליעזר אומר יטמא כה"ג ואל יטמא נזיר וחכמים אומרים יטמא נזיר ואל יטמא כה"ג ושם בגמרא (מ"ז ע"ב) עד כאן לא פליגי אלא בכה"ג ונזיר כי קא אזלי בהדי הדדי אבל חד חד לחודיה בר איטמויי אינון מנא הני מילי דת"ר על כל נפשות מת לא יבוא במה הכתוב מדבר אי ברחוקים קל וחומר הוא ומה כהן הדיוט שהוא מיטמא לקרובים אינו מיטמא לרחוקים כהן גדול שאינו מיטמא לקרובים אינו דין שאינו מיטמא לרחוקים אלא בקרובים הכתוב מדבר ולאביו הוא דאינו מיטמא הא מיטמא למת מצוה

ובירושלמי שם ריש הלכה א'... ת"ל כי קבור תקברנו קבורה לו ולעצו ולאבנו הא כיצד מעמיק שלשה כדי שלא תעלם המחרישה תקברנו כולו ולא מקצתו ובקרבן העדה שם ז"ל מעמיק בקרקע ג' טפחים וקוברן כדי שלא יעלה המחרישה עכ"ל

למדים אנו מכאן חשיבות קבורה וקבורת מת מצוה ושצריך להיות באדמה כמ"ש מעמיק שלשה ומי שאין מביאים אותם לקבר ישראל שהוא קבורה באדמה אלא קוברים אותם שלא בקרקע אלא מעל הקרקע בקוביות בטון הרי כל מתים אלו הם בבחינת מתי מצוה שלא הובאו לקבורה

וז"ל הרמב"ן בתורת הבית על הגמרא הנ"ל הובאו דבריו בב"י סי' שס"ב נמצינו למדים שהעושים ארון למת ומניחו בבית הקברות אינה קבורה ובכלל מלין מתו הוא ועובר עליו ואם עשה ארון וקברו בקרקע אינו עובר עליו אעפ"כ יפה היה לקברו בארץ דקבורת ארץ ממש מצוה כצואתו דרבי ואפילו בחו"ל ומה שנהגו חכמי התלמוד בארונות לאחר עיכול הבשר הוא או

קבורת קומות במבחן ההלכה

בתוך מחצלת של קנים הגם שהיתה בתוך חפירה באדמה מכיון שלא נגע גופה בקרקע לכן אמרה שאינה יכולה לשוט עם חברתה בעולם מפני שיפה יותר לקבור בלי הפסק בין המת לקרקע

והנה בנדונו שמלפני כחמש עשרה שנים התחילו להטמין מתים בקוביות בטון שלמעלה מן הקרקע אפילו אם מחברים את הקוביות לקרקע מובא בגמרא סנהדרין (מ"ז ע"ב) קבריה דרב הוו שקלו מיניה עפרא לאישתא בת יומא אתו אמרו ליה לשמואל אמר יאות עבדין קרקע עולם הוא וקרקע עולם אינה נאסרת דכתיב וישלך את עפרה על קבר בני העם מקיש קבר בני העם לעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים במחובר לא מיתסרא...הכי נמי במחובר לא מיתסרא מיתבי החוצב קבר לאביו והלך וקברו במקום אחר הרי זה לא לא יקבר בו עולמית הכא במאי עסקינן בקבר בנין

ופרש"י שם ז"ל שבנאו למעלה מן הקרקע (והוי תלוש) דכוותיה בע"ז בית שבנאו מתחלה לע"ז אסור דתלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש לענין ע"ז עכ"ל הרי מפורש בגמרא שלגבי קבר תלוש ולבסוף חיברו יש לו דין תלוש וא"כ פשוט הוא שאין לו דין כוכין המוזכר בגמרא בבא בתרא כי התם הכוכין נחצבו בתוך הסלע ואף פעם לא היו תלושין ושם קברו

משא"כ כאשר מטמינים בקוביות בטון יש עליהם דין תלוש ואפילו אם היה להם דין מחובר ג"כ סוף סוף אין להם דין קרקע ובקבר בנין מפורש בלשון הגמרא החוצב קבר לאביו ופירוש חוצב הוא לשון חופר בסלע כמ"ש ושמינים אלף חצב בהר (מלכים א' ה' כ"ט) וברת חצובים אשר לא חצבת (דברים ו' י"א) ויחצב ברות רבים דברי הימים ב' (כ"ו י') אלא שמעל מקום שכיבת המת בתוך הסלע בנו גג מבנין זה הפשט הפשוט בגמרא

והגם שהבטון נעשה מאבנים שהיו מחוברים פעם לקרקע מ"מ שינוי צורה יש כאן שטחנו את האבנים וכו' כן שינוי מקום יש כאן שאין נמצאים במקום שהוציאו אותם מהאדמה ועוד זאת והוא העיקר שדבר פשוט וברור שאין נקראים קוביות הבטון קרקע אלא בנין ובבנין אין דין קבורה ומה שכתוב בגמרא קבר בנין הכונה שהקבורה היא בקרקע אלא שמעל הקרקע בנו מצבה כמפורש שם בגמ' סנהדרין ברי"ף וברא"ש וז"ל הרי"ף שם אבל קבירא דחפירה

בארץ רח"ל ופשוט שאין נקרא זה תחתיות ה"קומות" שצריך לטפס הרבה עד שמגיעים למקום ששם מניחים אות הנפטר

ובפרישה שם ס"ק א' ז"ל...וכתב כי אם תקברנו שמע מינה מוכח דכל דאינו קוברו הוא עובר בלא תלין דאל"כ הול"ל כי אם הסר תסורו אותו מן העץ עכ"ל

והרמב"ם הל' סנהדרין פרק ט"ו הל' ח' כתב וז"ל ומצות עשה לקבור את כל הרוגי ב"ד ביום ההריגה שנאמר כי קבר תקברנו ביום ההוא ולא הרוגי בית דין בלבד אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה עכ"ל ופשטות לשון הרמב"ם שכתב ולא הרוגי ב"ד בלבד סמוך לאחר שכתב מצות עשה לקבור מורה שכוונתו שהמצות עשה מן התורה לקבור היא לא הרוגי ב"ד בלבד ואין כונתו לומר שרק לא תעשה יש על כל המתים ומצות עשה יש רק על הרוגי ב"ד ומפורש כתב בהל' אבל לפני תחילת פ"א ז"ל ולפ"ז כללתי הל' אלו בס' זה שהן מעין קבורה ביום מיתה שהיא מצות עשה וכ"כ החנוך מצוה תקל"ז

והגם שבגמרא סנהדרין הנ"ל כתוב רמז לקבורה מן התורה מניין ת"ל כי קבר תקברנו ומשמע שאין מצוה מן התורה רק רמז של אסמכתא הביא הגשר החיים ח"ב פרק י"ב דכבר הוכיח הרמב"ן בספר המצות שורש ג' שבכמה דוכתי אמרו בלשון רמז מן התורה והוא מן התורה ממש והביא שם בגשר החיים שכמעט כל הפוסקים הסכימו שמצות קבורה היא מן התורה והביא שכן כתב בשם השדי חמד כללים מערכת ק' אות ל"ט

וכן הוא בשו"ע יו"ד סי' שס"ב בכותרת הסימן לקבור בקרקע ואם קוברין שני מתים יחד וז"ל השו"ע בסעיף א' שם הנותן מתו בארון ולא נתנו בקרקע עובר משום מלין את המת ואם נתנו בארון וקברו בקרקע אינו עובר עליו ומכל מקום יפה לקברו בקרקע ממש אפילו בחו"ל עכ"ל

ואולי רמז להלכה זו שיפה יותר לקברו בקרקע ממש מאשר לקברו בארון הוא מהגמרא ברכות (י"ח ע"ב) אמרה חדא לחברתה בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד...אמרה לה חברתה איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים ופשוט הוא שהיתה קבורה בקרקע בתוך מחצלת של קנים אלא הכונה שמכיון שהיתה עטופה

קבורת קומות במבחן ההלכה

כט

הקבר כדי שלא יפחת הנקע ויפלו כותלי הקבר על המת ונותנין המת בתוך אותו הנקע

נמצא פירוש המשנה הזאת... אין חופרין כוכין וקברות במועד כדרך העושין בבית הקברות שחופרין בהן כוכין וקברות הרבה לצורך מתים שימותו ואע"פ שהוא צורך הרבים ושמה יצטרכו להם במועד אסור אבל מחנכין את הכוכין...ועושין נברכת בקברות במועד עכ"ל הרמב"ן בספר תורת האדם

הרי שהאריך לבאר שהאמור בגמרא קברות בבנין אין הכונה שמניחים את המת מעל הקרקע אלא הביא מכל הגמרות שקבר היינו חפירה בתוך הקרקע ודייק גם מלשון משנה זו שכתוב בלשון חפירה אין חופרין וקברות במועד והמילה חופרין עולה גם על קברות והסביר שהכונה בנין הוא כתלי הקבר בתוך האדמה ולפעמים מגביהים הכתלים מעל האדמה שבתוכה קבור המת והגבהה זו נקראת נפש הקבר עד כאן דבריו והבאנו שכן פירשו הר"ף והרא"ש שם בגמרא

וכן מדויק מלשון הרמב"ם בהל' יו"ט פרק ח' הל' ח' שכתב אין חופרין קבר להיות מוכן למת שימות ואין בונין אותו עכ"ל ומשמע מלשון הרמב"ם שמדובר על אותו קבר שחופרין שאין חופרין אותו ואין בונין את הקבר הזה שחפרו וכפי שביאר הרמב"ן כי אם כונתו היתה שקבר בנין הוא בלי חפירה אלא הנחת המת בבנין שעל גבי הקרקע היה צריך להיות הלשון אין חופרין קבר ואין בונין קבר שהם שני סוגי ענינים ומלשונו נראה שמדובר על אותו קבר והמגיד משנה כתב שם שהרמב"ם סבירא ליה כהרמב"ן וכוונתו שקברות בבנין היינו קרקע חפורה ומעליה בנין

ומה שלא הביא ענין הכוכין י"ל שבזמנו לא היה מצוי חציבת כוכין כמו בזמנינו שאין חציבת כוכין ויעויין במגיד משנה שם שכתב שהרמב"ם סובר כהרמב"ן בתורת האדם וההסבר בדברי הרמב"ם לפי"ז מוכרח כמו שפירשנו

וז"ל הרמב"ם הל' טומאת מת פרק כ"ד הל' ו' בית המשמש את הכותל ידון כקליפת השום כיצד החופר שני כוכים או שתי מערות זו בצד זו עד שנמצאו שני בתים חפורים בקרקע ויעשה ביניהן כותל המבדיל בין שניהן עכ"ל ומקורו הוא פ"ו דאהלות משנה ו' ומובא שם ממש כלשון הרמב"ם הרי שקורא לכוכים חפורים

דליכא עליה בנין לא מיתסרא מאי טעמא קרקע עולם היא הרי שלמד הר"ף שהכונה קבר בנין לא שקברוהו מעל הקרקע בתוך בנין אלא שחפרו חפירה בו הטמינו המת ומעל החפירה בנו בנין וכך כותב מפורש

ואין ראייה מלשון רש"י שכתב שם ז"ל בקבר בנין שבנאו למעלה מן הקרקע שאינו מפרש כהר"ף והרא"ש והביאור ברש"י צריך לפרש שמעל החפירה בנה בנין מעל הקרקע את המת מונח בתחתיות בתוך האדמה ולא מעל האדמה כמ"ש רש"י הו"ד לעיל וזה לשון הרא"ש שם בקבר בנין עסקינן אבל בקבר דחפירה דליכא עליה בנין לא איתסר דקרקע עולם הוא עכ"ל הרי שכתב כהר"ף שהכונה קבר בנין שיש חפירה בקרקע והמת מונח בחפירה ומעליה בנו בנין

והרמב"ן בס' תורת האדם ח"ב אבלות סי' תכ"ג כתב באריכות שהכונה קבר בנין הוא חפירה בקרקע שבתוך הקרקע מוטמן המת ומעליה בונים בנין וז"ל במס' משקין (מועד קטן) (ח' ע"ב) מתניתין אין חופרין כוכין וקברות במועד...וכן תמהו בגמרא או שאלו מאי נברכת...ועוד ענין המשנה מלמד שהיא מצרכי הקבורה של מתים...ברם נראים דברי הראב"ד ז"ל שפירש שהיא חפירה של קבר...

ולי נראה שאינו אלא תוספת שמוסיפין על הקבר כשהוא קטן בבנין...דמתני' רישא קתני איסורא בתרווייהו בהתחלת מלאכה אין חופרין כוכין וקברות וסיפא קתני היתרא בתיקון מלאכה אבל מחנכין את הכוכין ואמאי לא קתני היתרא בקברות בחינוך בתוספת האיך אפשר שלא יהא בהם תיקון כעין חינוך להוסיף בהן חוליא אחת בחפירה או דימוס אחד בבנין אלא במקום חינוך הקברות קתני הנברכת הזאת שכן דרך הקברות חופרין חפירה גדולה עמוקה ורחבה בקרקע ובנין לו כתלי בנין

כדתנין בכל מקום חפירה בקברות עשו לו ארון חפרו לו את הקבר ותניא החופר קבר למת וכאן אמרו אין חופרין כוכין וקברות אבל מה שאמרו קברות בבנין שעושין לו כתלי בנין ופעמים שמגביהן הכותלים מעל הארץ הרבה והוא נפש הקבר האמור בכל מקום וכשהקבר אינו עמוק כל צרכו מוסיפין לו נברכת שהיא בקיעה באמצע הקבר כפי מדתו של אדם ונותנים אבנים תלושות סביב אותו הנקע כעין כותלי

קבורת קומות במבחן ההלכה

קבר בקרקע ואח"כ ציפה תוכו בנין ונמצא המת נקבר בתוך הבנין עכ"ל וגם לפירושו צריכה הקבורה להיות בתוך הקרקע ולא מעליה

וכן הוא לשון השו"ע או"ח סי' תקמ"ז סעיף י"א אין חופרים כוכין בחפירה וקברות בבנין בחול המועד וכו' עכ"ל דהיה צריך לכתוב אין חופרים כוכין ואין עושין קברות בבנין ומה שכתב אין חופרין כוכין בחפירה וקברות בבנין מלמד שהכונה שמדובר על אותו קבר וחלק החפירה קורא כוכין והחלק שמעל החפירה נקרא קברות וכמ"ש כל הפוסקים הנ"ל

ולאחר שראיתי את דעת גדולי הפוסקים הנ"ל שסוברים שקבורה צריכה להיות בקרקע דוקא מצאתי לאחד מגדולי הראשונים שפירש את הגמרא במו"ק שלא כדעתם וז"ל האור זרוע ח"ב אבילות סי' תכ"ג וז"ל החוצב קבר של בנין למת שמת לו לקוברו ולא חפר בקרקע אלא בנהו על גבי קרקע בנין של כתלים לשום שם מתו עכ"ל

ומשמע מדברי האור זרוע שסובר שגם הטמנת מת בבנין אבנים נקרא קבורה אך דעת האור זרוע היא דעה יחידאה וחולקים עליו רבנו חננאל והרי"ף והרמב"ן והרא"ש והר"ן שסוברים שקבורה היא בקרקע דוקא וכן נראה שסוברים רש"י והרמב"ם והמאירי וכן פסק הטור וכן נפסק בשו"ע ללא חולק ולכן לענין הלכה לכאורה פשוט שאי אפשר לסמוך על דעת האור זרוע כנגד דעת כל הפוסקים בפרט שמדובר כאן במצות עשה ולא תעשה דאורייתא ובענין כבוד המת כנ"ל

אך בנדוננו פשוט שגם האור זרוע יסבור שקבורה בקומות אחד על גבי השני בפרט שיש הוראות מהמשלה לקבור כמות פי עשרה בכל דונם אדמה ממה ש"קברו בקומות" והולך להיפך בית העלמין למקום של מגדלים הפורחים באויר ובאופן כזה פשוט שגם להאור זרוע לא נקרא קבורה כזאת גם כמו שהיא היום בארבע חמש או שש קומות קבורה כלל כי האור זרוע מדבר שהניח את המת על ריצפת הבנין או שסובר שהריצפה היא עפר הקרקע אך אינו מדבר באחסנת מתים בקומות ולכאורה השכל הפשוט מורה על כך

ויעויין בגמרא חולין (ט"ז ע"א) בעי רבא תלוש ולבסוף חברו לענין שחיטה מאי היא בעיא דלא איפשיטא ובשו"ע יו"ד סיק' ו' ס"ב

ומערות חפורות בתים וראיה מוכחת לפירוש הרמב"ן בגמ' מו"ק הנ"ל

וז"ל הרמב"ם בהל' אבל פרק ד' הל' ד' וחופרין בעפר מערות ועושין כוך בצד המערה וקוברין אותו בו ופניו למעלה ומחזירין העפר והאבנים עליו עכ"ל הרי מפורש ברמב"ם שקבורה היא ע"י חפירה בעפר ופשוט הוא שקבורה בלי חפירה אינה קבורה

וז"ל הרמב"ם בפירוש המשניות (מו"ק פ"א ו') אין חופרין כוכין וקברות במועד אבל מחנכין כו' כוכין הוא שחופרים בקרקע קברים וקברות הוא שבנין על גבי קרקע ואסור לעשות קבר לקבור בו את המת לאחר המועד עכ"ל ולכאורה יש להקשות שהרמב"ם סותר את עצמו ממ"ש בהל' יו"ט ששם מדובר על אותו קבר שאין חופרין אותו ואין בונים אותו

אך לאחר העיון נראה שאין כל סתירה כאן ומה שכתב בפיה"מ כונתו כוכין הוא חלק הקבר הנעשה בחפירה וקברות עולה על אותו קבר שהעבודה בו היא לא בחפירה אלא בבנין כגון כותלי הקבר שלא יפלו על המת וכן נפש הקבר שבונים מעל הקבר וכמו שמדויק מהמשנה וכן הבאנו לעיל שהסביר הרמב"ן בתוה"א

וכמו שביארנו בפ"י המשניות כך יש ללמוד בדעת המאירי שכונתו קבר בנין הוא בנין שמעל הקבר שכותב שם בגמ' מו"ק שלאחר המועד יעשה כוך למת או בנין הכל לפי כבודו ומשמע שאם עושה בנין הוי כבוד טפי ותימה הוא ללמוד שכבוד יותר למת להיות נטמן בבנין שעל גבי קרקע מלהיות נקבר בתוך הקרקע שהרי מקרא מפורש בתורה ואל עפר תשוב שהרי מצאנו את מלכי יהודה ואת גדולי ישראל מהדורות הקדומים וכולם טמונים בקרקע ולא מצאנו אפילו אחד שהושם בבנין שעל גבי קרקע ובהכרח ללמוד בדעת המאירי כמ"ש שהמת מוטמן בחפירה ומעליה בנו בנין

ומצאתי בראב"ן במו"ק שכתב וז"ל אבל בנין אבנים שלא נתקן על המת אסור לעשות עד אחר המועד מנהגם היה לחפור כוכין ומערות וקברות עד לא יצטרכו להם עכ"ל הראב"ן

הרי שביאר שהכונה קברות בבנין שהקברות נחפרים ועליהם מתקינים בנין ולא שמניחים המת מעל הקרקע ועליו בונים בנין

וז"ל היד רמה שם קבר בנין פירוש שחצב

קבורת קומות במבחן ההלכה

לא

הנ"ל דשם בבבא בתרא מדובר על מערה שפותח לתוכה שמנה כוכין וכו' וכתב רש"י שם וז"ל ופותח לתוכה חופר בכתלי המערה ונמצאו פתוחין לחללה עכ"ל וגם הציורים על הדף שם ברשב"ם ותוס' הם חפירות בתוך הקרקע

וכן ברשב"ם שם ריש ק"ב ע"א בד"ה מצא שלשה ז"ל מתים מושכבים כדרכן זה בצד זה...דס"ל ליה להאי תנא תוכה של מערה ד' אמות וסבירא ליה נמי שג' מתים נקברים בכותל רחבה דלא הוי אלא ד' אמות כיצד ג' אמות לשלשה כוכין וב' טפחים בין כוך לכוך עכ"ל רשב"ם הרי שהכונה כוך היא חפירת קבר בתוך מערה ולא קוביית בטון שהניחיה מעל האדמה ואין לגמרא זו כל שייכות ודמיון דדמיון לקוביות הבטון הנ"ל וכאשר בקרתי בבית הקברות בחיפה וראיתי את קוביות הבטון נחרדתי וחשבתי כיצד יכול לקרות טעות כה חמורה והרי ח"ו ביטלו לגמרי קבורה מישראל עם קדוש

וחיפשתי מקורות של מי שפסק להתיר בזה ומצאתי שני רבנים מפורסמים שכתבו בזה וז"ל הגרי"ג רונטל שליט"א אב"ד חיפה מלפנים בירחון מוריה אלול תשנ"ט שנה כ"ב גליון (רס"ב-ד) ע' פ"ו פה בחיפה הסכמנו לעשות קבורה בכוכין וכפי שנהוג משנים קדמוניות וכדמבואר במסכת ב"ב ק' ע"ב וק"א ע"א וכפי הציור המובא שם ומפסיקין בעפר בין קבר לקבר כפי ההלכה וזה עשינו מחמת המחסור בשטח לקבורה באיזורנו עכ"ל

וז"ל הגאון הגדול הראשל"צ מוהר"ר עובדיה יוסף שליט"א בס' חזון עובדיה אבלות הל' בית הקברות אות א' אל הרב הראשי דארגנטינה אודות השאלה בדבר בית הקברות היהודי הישן במחנה קדשם שנתמלא קברים ואין ביכלתם להשיג מגרש עם רשיון קבורה מאת השלטונות להקצות לבית הקברות לכן ברצון הח"ק לשפוך עפר בגובה מטר על השטח שקברו תינוקות ונפלים ולבנות שם כתלים עבים ולקבור המתים בתוך הכוכים אשר חפרו אותם בעובי הכתלים כמו שהיה בזמן חכמי התלמוד אם רשאים לעשות כן

הנה במשנה ב"ב ק' ע"ב המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר עושה מערה ופותח לו בתוכה שמונה כוכין שלשה מכאן ושלשה מכאן ושנים כנגדן (בכותל האמצעי) וכן פסק הרמב"ם פכ"א הל' מכירה ה"ו והטורשו"ע חו"מ סי' רי"ז

פסק כדעת הרמב"ם דינו כתלוש ושם בש"ך מביא דעות ראשונים שהשחיטה פסולה ויעויין בספרי מגד"צ שהבאתי שיש מחלוקת לגבי הכשר זרעים בתלוש ולבסוף חיברו וכן לגבי צינור שחקקו ולבסוף קבעו אם פוסל את המקוה (ב"ב ס"ה ע"ב) ושם לגבי דף שחיברו לקרקע ומכיון דיש לו דין תלוש פשוט הוא שאינו דומה אפילו לקרקע

ואפילו היה לו דין מחובר מ"מ אין לו דין ושם קרקע ואין על הטמנת המת בקובית בטון שם קבורה כלל וכלל ועוברים עליו כל יום וכל שעה על מצות עשה דתקברנו ועל לא תעשה דלא תלין ועל מתים אלו יש דין מת מצוה שלא נקבר וז"ל הזהר תרומה (קנ"א ע"ב) כמה טב לון בין לצדיקי בין לחייבי למהוי גופא דילהון דבוק בארעא ולא תעכלא גו עפרא עכ"ל ובמדרש תהלים על הפסוק ולקדושים אשר בארץ (ט"ז ג') ז"ל אימת הם קדושים מזמן שנתונים בארץ עכ"ל

ופשטות הכתוב מורה כן כי עפר אתה ואל עפר תשוב שזו כונת הפסוק כי קבר תקברנו והטמנה באבנים שעל גבי קרקע אין עליה שם קבורה וכן מובא בד"ה ב' (ט"ז י"ד) ויקברוהו בקברתיו אשר כרה לו בעיר דוד וכריה היא חפירה כמ"ש בור כרה ויחפרוהו תהלים (ז' ט"ז) וכן בישעיה (כ"ב ט"ז) מה לך פה ומי לך פה כי חצבת לך פה קבר וכן פשטות הכתובים ביחזקאל הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי וגו' יעוי"ש וכן המשנה פרה פ"ג משנה ב' חצרות היו בירושלים בנויות על גבי סלע ותחתיהם חלול מפני קבר התהום ומובן שהקבורה היא באדמה

ואין צריך ראייה כלל לכך שהקבורה היא באדמה דוקא כי רואים את כל הקברות מכל הדורות הקודמים שמוזמן הנביאים והתנאים ואמוראים שקברו באדמה והגמרא מלאה מזה ואין הרמב"ן צריך לראיות שלנו למה שכתב בתורת הבית הו"ד לעיל מהב"י וכן נפסק בטור ובשו"ע ואין חולק עליו שקבורה שלא בקרקע אינה קבורה כלל וכאילו משליך את המת כדומן על פני השדה רח"ל ופלא עצום שכזו מכשלה נמשכת קרוב לעשרים שנים והולכת ומתפשטת ואין פוצה פה ומצפצף

ואין למשנה בבבא בתרא (ק' ע"ב) ובגמרא שם כל שייכות ודמיון דדמיון לקוביות הבטון

קבורת קומות במבחן ההלכה

ומקורו הגמ' חולין (פ"ח ע"ב) ופשוט הוא דאבנים אינם עפר אף לענין קבורה והגם דבאבשלום כתוב בס' שמואל ב' י"ח שהציבו על קברו גל אבנים צריך לומר שמקודם לכן כיסו עפר עליו בפחת בו הטילהו ואז נקרא קבר ואח"כ הציבו גל אבנים

ובשו"ע או"ח סי' ת"ט סעיף א' כתוב ז"ל הנותן עירובו בבית הקברות אינו עירוב לפי שביית הקברות נאסר בהנאה עכ"ל וכתב במג"א שם ס"ק א' צריך לומר דמיירי בקבר של בנין דאלו נתנו בקרקע בית הקברות שרי דקרקע עולם אינו נאסר עכ"ל וצריך לבאר שהניח העירוב על הבנין שנבנה מעל החפירה שם הטמינו המת וכמו שהבאנו מהפוסקים לעיל מהו קבר בנין

ושם בחי' רע"א על השו"ע כתב וז"ל תמוה לי היכן מצינו זה דבדיעבד לא הוי עירוב דבגמ' לא מיירי רק לענין דאינו רשאי לערב כזה כיון שהוא רוצה בקיום העירוב אחר הקנייה הוי נהנה אבל לענין דיעבד מהיכי תיתי נימא דלא הוי עירוב הא איסור עבירה אינו תלוי בקיום המצוה דאף אם נימא דאינו עירוב מ"מ עבר על הנאה דרוצה בקיום העירוב והוא מילתא אחריתי ואין העבירה בקיום המצוה וצ"ע עכ"ל חי' רע"א

ולא הבנתי הקושיא דהרי רצונו בקיום העירוב הוא לא מחמת הממון ששוה השתי סעודות פת או הליפתן אלא רצונו הוא בקיום העירוב הוא כדי שיוכל לילך עוד תחום שבת ואפילו שיש לו גם רצון מחמת שווי העירוב מ"מ יש לו רצון בודאי גם מחמת שיוכל לילך התחום וזה הסיבה שהניח שם העירוב והעירוב גורם לו שיהנה מאיסורי הנאה והוי מצוה הבאה בעבירה כי עירובי תחומין הוא ממצות דרבנן ומברכין עליו ברכה וכאשר אינו מקיים את מצות העירוב לא קונה העירוב כך למדו הפוסקים בהבנת הגמרא ומצינו שעשו חיזוק למצוה דרבנן יתר מדברי תורה עוד י"ל דבמשנה בריש פ"ג דעירובין בו מופיע מהלכה זו הלשון הוא בכל מערבין חוץ וכו' והמילה חוץ משמעותה שאף בדיעבד אם עירב אינו קונה העירוב

וב"ה שמצאתי תשובה של פוסק הדור וגאון ופאר הדור מוהר"ר משה פיינשטיין זצ"ל שהתבטא במלים חריפות ביותר נגד שטה זו של הטמנת מתים וז"ל האגרות משה חלק ג' יו"ד סי' קמ"ב מתאריך י"ז מנ"א תשל"ב בענין קבורה בקופסת

ס"ו...מסקנא דדינא שיוכל כת"ר להורות לאנשי הח"ק שיקברו בכוכין עכ"ל החזון עובדיה

וקורא לבניית קוביות בטון זה על גבי זה מעל גבי הקרקע בלשון כוכין של מערה וכבר הבאנו לעיל לשון רשב"ם שם במשנה ובגמרא חופר בכתלי המערה ומדובר שם שהכוכין הם בתוך אדמת המערה ולא מעל גבי קרקע שזה אינו קבורה כלל ואין זה כוונת כוכין המובא במשנה ובגמרא ולא קרב זה אל זה וצריך עיון גדול כיצד דימו כוכין החצובין בסלע לבנין שבונים והוי תלוש ולבסוף חברו דלגבי קבר לא הוי חיבור וכמבואר לעיל ובכלל אין דין קבורה בבטון שמעל פני האדמה במקום שאינו חלק מהאדמה או קבורה בסלע טבעי שהוא מחובר מטבע בריאתו לאדמה כמו שאין דין קבורה במי שחקק בתוך עץ עבה הגדל מעל האדמה חור והכניס שם מת

וכן הוא לשון הכסף משנה שם כלשון רשב"ם וז"ל הרמב"ם הל' מכירה פ' כ"א הל' ו' המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבורה או המקבל מחבירו לעשות לו קבורה עושה מערה ופותח לתוכה שמונה קברים שמנה קברים שלשה מכאן ושלשה מכאן ושנים מכנגד הנכנס למערה מדת המערה ארבע אמות על שש עכ"ל וכתב הרב המגיד שם וז"ל...שדרוכן היה לעשות מערה ולחפור בכתליה קבר והקברות ההם נקראים כוכין בלשון המשנה עכ"ל וכן הוא הפירוש מערה חפירה בתוך האדמה ולא בנין שמעל המערה שזה אינו נקרא מערה אלא בנין ואיך הלכו הרבנים הנ"ל ופירשו את המשנה ההיפך מהפירוש האמיתי והמציאו סוג קבורה שלא היתה מימות עולם ולא מוצאים אופן קבורה כזה בכל ההיסטוריה וזו אינה קבורה וכמ"ש המנחת יצחק שזו היא קבורת חמור ואין עליו דין קבורה יובאו דבריו לקמן

ומובא ברש"י מלכים ב' (כ"ה ד') מערה היתה מביתו של צדקיה עד ערבות יריחו וכשרדפו נבוכדנצר ברח לו דרך המערה עכ"ל וכן בישעיה (ב י"ט) ובאו במערות צורים ובמחלות עפר ופשוט כביעתא בכותחא ועמדתי משתומם איך אפשר לבטל קבורה מישראל רח"ל ע"י שיבוש בהבנה הפשוטה של המשנה

וזה לשון הרמב"ם הל' שחיטה פרק י"ד הל' י"א במה מכסין...אבל אם כפה עליו כלי או כסו באבנים אין זה כיסוי שנאמר בעפר עכ"ל

קבורת קומות במבחן ההלכה

לג

עצמות אם העבירן באפיקריסין דודאי אין דרך להניחם כך אפיקורסין מלבוש שלובשים סמוך לבשר עכ"ל קרבן העדה

ובפסחים פ"ח ה"ח כתב בקרבן העדה ז"ל אין בו משום ליקוטי עצמות שהוא נקבר בארון שהיה שם מתחילה... ואפילו בארון של עץ וכו' שהרי כקבור הוא אלא איזהו ליקוטי עצמות אם העביר באפיקריסין דודאי אין דרך להניחם כך ובפני משה על הירושלמי שם כתב וז"ל אין בו משום ליקוט עצמות לענין שיהא צריך להתאבל כל היום כדין ליקוט עצמות ומשום דמעבירו בארון ממקום זה לקברו במקום אחר אין זה כליקוט עצמות ממש עכ"ל הפני משה

ובפני משה כתוב מפורש דאין בטלטול בארון משום ליקוט עצמות לא מפני שכשהוא בארון נחשב לקבור אלא שאין זה דומה לליקוט עצמות ממש שמלקט עצם או שנוטל את המת בתכריכיו ומעבירו ממקום למקום כי אינו נוגע ומזיז את המת אלא נוטלו בארון שהוא קבור שם באדמה והסברא נותנת ללמוד כך בדעת הפני משה והקרבן העדה שאם הטעם שאין זה ליקוט עצמות שמת הנמצא בארון אבן או עץ הוי כקבור גם כאשר הוא מעל האדמה הרי זה חידוש עצום והיה לו לירושלמי לומר זאת ומכיון שלא כתוב זה בירושלמי פשוט בירושלמי שמדובר רק לגבי דין אבלות של ליקוט עצמות וכן כונת הקרבן העדה במה שכתב שנחשב כקבור לגבי בזיון המת או חרדת הדין כמובא בבב"י שם סי' שס"ג ובט"ז וש"ך שם ופשוט הוא שגם לדעת הירושלמי אין נחשב הנחה בארון אבן מעל פני האדמה לחד מ"ד או הנחה בארון עץ מעל פני האדמה לקבורה והרי בארון עץ אין אפילו הסברא לומר שמוצאו מהאדמה כמו שהיה סברא לומר בארון אבן

עכ"פ מסקנת האגרות משה להלכה למעשה שקבורה מעל פני הקרקע בקוביות בטון אין לה דין קבורה כלל וכלל

וז"ל האגרות משה שם סי' קמ"ג...הנה ודאי שלבנות מאזאליאם שהוא בנין עם כוכים שנבנו בו להניח שם מתים הוא איסור גדול דהא צריך לקבור בקרקע דוקא...וממילא פשוט שחייבים לפרסם האיסור אשר שום איש מישראל אסור להניחו במאזאליאם אם מהני תרי איסורים הגדולים עבירת לאו ועשה על כל יום ויום לצד החטא הגדול שיצערו המתים...ופלא גדול איך

בטון (צימענט) שמניחים אח"כ בקרקע...שמחמת הגשמים הרבים קשה לחפור קבר כי הוקלש הקרקע אם רשאי לקבור בו משום דצריך לקבורה בקרקע כדאיתא בשו"ע סי' שס"ב...ובאבן גדול כשהוא בקרקע אם חצב בתוכו קבר שפיר דמי...

הנה אם היה הנדון להניחו בכלי שנעשה מבטון שלא בקרקע היה ודאי חלוק כגון אם היה נעשה גל גדול על הקרקע מעפר אם נימא דאם נתקשה שאין בעלי חיים יכולין לחפור ולהסיט את העפר יכולין לקבור שם מטעם דמה לנו שהיה מתחלת הבריאה או שנעשה הכי ע"י בני אדם שמ"מ מסתבר שבכלי אדמה אף שלא נצרף בכבשן כיון ששם כלי עליו לא נחשב קבורה בקרקע וקבורה בארון דאיתא בסנהדרין (מ"ו ע"ב) שלא סגי קבורה בארון אלא דוקא בקרקע שמשמע על כל מין ארון אפילו מאדמה אין לקבור כשהוא על גבי קרקע אלא דוקא בקרקע ממש

{ואף שביירושלמי פ"ח דפסחים ה"ח ופ"א דמו"ק ה"ה משמע דהוא נחשב קבורה בקרקע דעל מה דתני המעביר ארון ממקום למקום אין בו משום ליקוט עצמות פליגי אמוראי דלר' אחא הוא דוקא בארון של אבן אבל בארון של עץ יש בו משום ליקוט עצמות ולר' יוסה אפילו בארון של עץ אין בו משום ליקוט עצמות ופי' בקרבן העדה שהוא מטעם שהוא נחשב כקבור גם בארון שלכן סובר ר' אחא דדוקא בארון של אבן משום שהוא כקרקע דהרי קוברין בסלעים...מ"מ כיון שבגמרא דידן מפורש שלא סגי בקבורה בארון עצמו אלא בקרקע ממש הוא בכל ארון אף בארון של אבן ואף בארון של אדמה דכיון שהוא בכלי על הקרקע אף שהוא מאותו המין דקרקע נמי אינה קבורה שחייבה התורה וכן נפסק לדינא שלכן לא הביאו הפוסקים ירושלמי זה}

ויש לי להעיר על מה שכתב הגרמ"פ ז"ל בדעת הירושלמי שקבורה בארון אבן לחד מ"ד או עץ לחד מ"ד שלא באדמה הוי קבורה ומסתמך על פירוש קרבן העדה על הירושלמי שאין בהעברת ארון ממקום למקום משום ליקוט עצמות שהוא מטעם שנחשב כקבור בארון ולשון קרבן העדה במו"ק פ"א ע"ה בד"ה בארון של אבן שהוא כקרקע אבל בארון של עץ הוי ליה כליקוטי עצמות שלוקח אותן ממקומן וקוברן במקום אחר שהרי כקבור הוא אלא איזהו ליקוטי

קבורת קומות במבחן ההלכה

כמ"ש בתשובה הקודמת שלו בתאריך י"ז מנ"א תשל"ב לאסור באיסור חמור לקבור בבנין שעובר בכל יום בעשה ול"ת אם אינו קובר באדמה וכן הוכחנו לעיל מכמעט כל גדולי הפוסקים וטור וש"ע

כן שלח לי הרב יששכר שליט"א בנו של הגר"מ בראנדסדארפער ז"ל בעל "הקנה בשם" העתק מכתב בכתב יד שאצלו שבתאריך כ"ב מרחשון תשס"ו הוציא מכתב בזה הלשון הכותרת "לכל הנוגעים בדבר הע"י" הנני בקוצר מילין להודיע לכל הנוגעים בדבר כי הוריתי להרב...ה"י"ו על דבר אביו הרב...ז"ל שנקבר בקבורה (בקומות) שלדעת גדולי הפוסקים ז"ל קבורה כזו אין ע"ז דין קבורה וחובה מוטלת עליו להוציאו משם ולקברו כהלכה... וע"ז באעה"ח מאיר בראנדסדארפער

ומצאתי בשו"ת מנחת יצחק להראב"ד דעדה החרדית דירושלים ז"ל ח"י סי' קכ"ב שכתב וז"ל...לאור זאת מציעים לבנות בית קברות של מספק קומות (4 עד 8) וכו'. והנה כבר אמרתי לכם פא"פ כנ"ל דאין ספק דקבורה צריך להיות בקרקע עולם ולא בקרקע תלוש אף שלבסוף חברו וכמפורש בר"ן בחי' לסנהדרין (מ"ו ע"ב)...והובא דברי הר"ן בתשו' בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' קס"א)...

ועיין בספר כל בו על אבילות פ"ג סי' ב' אות כ"ה שכ' בזה"ל רבים המחקים אחר מנהג זרים ולא יתנו לקבור מיתתם בעומק האדמה ויש שאינם עושים שום קבר רק יניחו למעלה על הארון קצת עפר והראיתי יסוד לזה בסנהדרין פ"ב בר' פרידא משכח האי גולגלתא וכו' דכתיב ביה קבורת חמור יקבר סחוב והשלך... (ממכתב הג"מ ישראל מאשקוביטש הרב דטורקא) עכ"ל ושם בסוף הספר ע' 411 כתב ג"כ קבורה בקרקע דוקא וחלילה לשנות כמנהג הגויים עכ"ל הרי העיד דכל שינוי בכה"ג הוי בכלל מנהג הגויים ובודאי יש למצוא עוד בספרי הפוסקים ראיות לדברנו אך מחמת גודל טרדותי אי אפשר לי להאריך והנני לסיים מעין הפתיחה שכל שינוי בזה אסור עכ"ל המנחת יצחק וגם יבדלח"ט מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א פאר הדור ופוסק הדור אינו מסכים לקבורה זו (יעויין בקובץ תשובות יו"ד סי' ס"ד מהגריש"א)

על כן חובה גדולה לעורר את כלל הציבור היהודי שרובו ככולו רוצה שיהודים שנפטרו

מכרו לדבר מנוול כזה ואף אם הוא נכרי ורשע לא היה לו למכור לזה עכ"ל האגרות משה

הרי שיצא האגרות משה בחריפות גדולה נגד מעשים נוראים אלו ודרש לפרסם גודל האיסור וכיום נתפשטה קבורה זו לתל אביב ולירושלים וכמעט אי אפשר להגיע לקבר ישראל כיום באה"ק בערים הגדולות לאנשים פשוטים שאינם יודעים בעומק ההלכה וסומכים על הרבנים הנ"ל המקילים ומגמת השלטון להנהיג את כל הקבורה בכל מקום בארה"ק בקוביות בטון מעל פני האדמה וכפי שכתבנו שהוא נגד השו"ע ואין כאן קבורה כלל והבאנו לעיל שהגאון ר' משה פיינשטיין כתב שחייבים לפרסם גודל האיסור לקבור באופן כזה

לאחר כתבי זאת ראיתי שבסי' קמ"ד שם באגרות משה מתאריך י"ד אלול תשל"ב נוטה להתיר בשעת הדחק קבר מעל הקרקע אך הרי הלכה כמשנה אחרונה והתשובה בסי' קמ"ב נכתבה בתאריך ג' ניסן תשמ"מ שהיא המשנה האחרונה בשאלה זו שנכתבה שמונה שנים לאחר שנכתבה התשו' דסי' קמ"ד שנכתבה בסי' תשל"ב ושם אוסר האגרות משה בהחלט מדינא קבורה בבנין שמעל הקרקע וכתב שקבורה כזו אינה נחשבת כקבורה

ואם יטען הטוען ששם מדובר בקופסת בטון ובזה סובר האג"מ שכאשר מונחת על גבי קרקע אינה קבורה ואולי אם מחברים את קופסת הבטון לקרקע הגם שהוא מעל הקרקע יסבור האג"מ דהוי קבורה הנה כל מי שרואה את התשובה יראה שדעת האג"מ שהקבורה היא רק כאשר הקופסת בטון קבורה באדמה שהרי כותב שאם יניחו גל גדול של עפר על הקופסא הוי זה קבורה מפני שהעפר נחשב לקרקע ומה לי אם כך היה מבריאת העולם או שנעשה ע"י בני אדם משא"כ קופסת בטון המודבקת בשוליה לקרקע אינה דומה כלל לקבורה באדמה שהרי היא אינה מתחת כל אדמה שהיא

ואם היה סובר האג"מ שהחסרון הוא מפני שהכלי אינו מחובר לקרקע היה כותב דאם מחברים את הקופסא לקרקע הוי קבורה ולא היה צריך להגיע לדוגמא שיכסו את הקופסא בגל גדול של עפר כן כותב שם בתשובה שהקבורה צריכה להיות בקרקע ופשוט הוא שחזר בו האגרות משה ממה שכתב בסי' קמ"ד ב"ד אלול תשל"ב וחזר בשנת תשמ"מ לסבור

קבורת קומות במבחן ההלכה

לה

משלשת הערים הגדולות שמרחיקים בעירו בין מת למת שעל גביו רק ג' טפחים שלא כפסק השו"ע סי' שס"ב סעיף ד' שצריך להרחיק ששה טפחים בין מת למת והוא מהטור שם שכתב ז"ל אין נותנין שתי ארונות זה על זה ואם נתן כופין העליון שיפנה שאין נוהגין בזיון במתים ודוקא שאין ביניהם עפר ששה טפחים אבל אם יש ביניהם עפר ששה טפחים מותר עכ"ל והוא מברייתא באבל רבתי והב"י שם כתב וז"ל צ"ע שבת"ה כתב על ברייתא זו ודוקא בנוגעים אבל בשני קברות זה למעלה מזה ורקעיתו של עליון מפסיק בינתיים שלשה טפחים מותר עכ"ל והמתנהגים היום להקל נגד השו"ע טוענים שסומכים על דעת הת"ה המובאת בב"י

ולכאורה בנדוננו הרי אין קרקעית שמפסיק בין מת למת אלא ארונות של אבן שמעל הקרקע המונחים זה על זה והרי גם בברייתא באבל רבתי מדובר שהמתים נמצאים בארונות המונחים זה על זה ומ"מ מצריכה הברייתא ששה טפחים א"כ לכולי עלמא צריכים ששה טפחים ואין להם על מה לסמוך גם בקולא זו

ויעויין בפרישה שם ס"ק י"ג כתב ז"ל בת"ה כתב הרמב"ם (כנראה צ"ל הרמב"ן) ג' טפחים וגירסת ספרים שלנו עיקר כמ"ש בסמוך סי' שס"ג עכ"ל ובטור סי' שס"ג כתב ז"ל נשאל לרבינו האי גאון מערות שיש בהן כוכין שמכניסין שם המתים ובשעה שמכניסין שם המת מלקטין העצמות משם ומערבין אותם ומניחין אותם בגומא שבמערה אי שרי או לא... והשיב דשלא כדין עבדי דהא חיישי רבנן למקום תפישת שני מתים אלא צריך שלא יהא בין מת לחבירו פחות מששה טפחים ג' לזה וג' לזה עכ"ל

ובחידושי הגהות על הטור שם אות ג' כתב בשם שכה"ג וז"ל אפשר לומר דכונת הרמב"ן דקרקעיתו של עליון יהא ג' טפחים וכן קרקעיתו של תחתון נמצא שיש ביניהם ששה טפחים והכי מוכח ממ"ש הב"י בסי' שאחר זה... ואפשר דגם הב"י הכי ס"ל אלא דבלשון הרמב"ן אפשר לפרש דסגי בג' טפחים עפר וג' טפחים אויר ובלשון הטור משמע דכל ששה טפחים יהיו עפר עכ"ל שכה"ג

וז"ל הב"ח שם ומ"ש כאן בספר ת"ה ג' טפחים ומביאו ב"י הוא טעות סופר וצריך לומר ו' טפחים א"נ ה"ק ג' לזה לזה ג' ולזה ג' דהיינו ו' טפחים ובכאן ק"ק קראקא דהקברות הוא

יובאו לקבר ישראל ולא יושלכו כדומן על פני השדה לפעול הפסקה מיידית של קבורת זו שהיא נגד ההלכה

לאחר כתבי כל זה מצאתי להגר"ש ישראלי ז"ל בספרו חוות בנימין ח"א סי' כ"ד שכתב שאופן הקבורה בקומות צריכה להיות בתוך גבעת עפר וקבורה בקומות אבנים אינה קבורה כלל וז"ל שם... א) רש"י (מ"ו ע"ב) בד"ה או כי היכי דתיהוי ליה כפרה בהטמנה זו שמורידים ומשפילים אותו בתחתיות וזה מוכרח דאל"כ משום מה יש לו כפרה ע"י קבורה ב) רש"י (מ"ז ע"ב) דסבר קבר בנין שבנאו למעלה מן הקרקע

בספר חלקת יואב יו"ד מהדו"ק סוס"י ל"א דייק מלשון רש"י שבנאו למעלה מן הקרקע ולא כתב שבנאו בתוך הקרקע היינו במקום שחצב (כדפירש הרמ"ה) דס"ל לרש"י דאותו חלק שנמצא בתוך הקרקע לא נאסר אעפ"י שהיה קודם תלוש ותלוש ולבסוף חברו דינו כתלוש לענין ע"ז ולמת שהוקש לע"ז דס"ל דבכה"ג נתבטל לקרקע ושוב אין עליו דין תלוש כלל ומ"מ לשון הברייתא הוא החוצב קבר שהוא ברור שחצב בקרקע וכיון שמדובר לפי"ז לאסור רק את מה שעולה מעל הקרקע למה היתה צריכה הברייתא לומר שחצב הקבר... אלא ע"כ משום דקבורה אינה אלא בקרקע עצמה

וזה בהתאם למ"ש רש"י לעיל מ"ו ע"ב הנ"ל ג) ברש"י (מ"ה ע"א) בד"ה נפש בנין שעל הקבר... לכשימות יקבר בו א"כ הקבר הוא בקרקע עצמה אלא שעל גביו מתנשא הבנין והוא הנפש ולכשימות יקבר למטה באדמה התוס' (מ"ו ע"ב) בד"ה קבורה אבל למת (אית) ליה בזיון אם (אינו) שוכב על המטה בכבוד וברור שהפירוש הוא שמש"כ ששוכב על המטה בכבוד מבלי שיקברו הכוונה שישאר על מטתו ויאטמו הבית מסביב שאל"כ מה כבוד הוא לראותו שהוא מת ונרקב ונבקע (לשון רש"י שם בד"ה משום בזיונא) עכ"ל החוות בנימין ולעיל ביארנו על דרך זה את הגמרא הנ"ל ובעז"ה כיונתי לדבריו והבאתי באריכות דבריו מכיון שאלו שהמציאו את קבורת הקומות רוצים ללמוד מגמרא זו דכונת הגמרא קבר בנין היא קבורת הקומות רח"ל נגד הפשט האמיתי שבגמרא וכמו שהוסבר לעיל בהרחבה

אמר לי אחד מעובדי ח"ק הותיקים באחת

קבורת קומות במבחן ההלכה

שמשון החולק על רש"י ומפרש שיש זיזין הרבה בולטין מן הבית מכל צד ובשלא פרץ את פצימיו אע"פ שסתמו אינו מטמא אינו מטמא תחת השאר זיזין שסתמו של מת עמד לצאת דרך פתח אבל אם פרץ את פתימיו וחזר ובנאן כשאר כותל אין כאן פתח כלל מטמא כל סביביו דכל זיז וזיז איכא לספוקי דשמא דרך תחת אותו זיז יצא מן הבית עכ"ד

ולא הבנתי מה חשבו להביא ראיה מכאן שמותר לקבור מעל פני הקרקע דשם מדובר מדיני טומאה ולא מדיני קבורה ואדרבה בדברי התוס' מפורש שעומדים להוציא את המת משם כדי להביאו לקבורה וכן הוא הפשט גם לדעת רש"י ואין מכאן ראיה כלל

לאחר כתבי זאת ראיתי שכיונתי לדברי מהרלב"ח בסי' קמ"ב שמבאר הגמ' הנ"ל וז"ל והטעם הוא דדין בית סתום לטמא סביביו הוא כשהמת בתוך הבית ולא נקבר אבל כשנקבר המת אע"פ שכל הבית טמא מפני שהוא אהל על הקבר עכ"ז אינו מטמא מאחריו לטמא הנוגע בו עכ"ל ואם נאמר דהנחת המת בבית היתה לשם קבורה הרי זה כנקבר ומדוע מטמא סביביו ומפורש שהנחת המת היתה שלא לשם קבורה ויעוי"ש שהביא ראיה לזה מלשון הרמב"ם שכתב בית סתום שהמת בתוכו ובהכרח כך ללמוד בגמרא כדי שלא יקשה מגמרא זו על הרמב"ן וכל הראשונים שהבאנו לעיל שלומדים שקבורה היא דוקא בתוך האדמה ולא בבנין וכן ביאר בס' גידולי טהרה סי' כ"ה בד"ה ודע יעוי"ש

עוד שמעתי את טענתם של הנ"ל שיש בקוביות הביטון נקבים זה מול זה שמתחתיו ומעליו וממלאים את הנקבים חול שמגיע עד הקרקע וממילא נקרא זה מחובר לקרקע ולא ראיתי כאן שום סברא שיש בה ממש שמכיון שיש חול המגיע מקומות הביטון עד הקרקע שיהיו נחשבים קוביות הביטון לקבורים בקרקע ופשוט הוא שאין בטענה זו ממש כי אין נקב החול הופך את הקוביא לקרקע

עוד שמעתי שיש בתוך הקלקול הזה של הקבורה המזויפת הידור שיש מקומות "מהודרים" בבית עלמין שבירושלים שמצד אחד הוא פתוח להר ומשלשה צדדים הוא בקובית בטון ואיזה סברא היא בזה לומר שמכיון שמצד אחד יש כאן "השקה" להר א"כ הוי כקבור באדמה הרי

ברחוב היהודים דאי אפשר לנושאו חוץ לרחוב מפני הסכנה ונתמלא ביה"ק עד שהוצרכו לשפוך עפר על הקברים הישנים ולקבור מחדש ואין שיעור כדי תפיסה לכל אחד ואחד לעליון ולתחתון ואעפ"כ מקילין לקבורם זה על זה לאו שפיר עבדי דאפילו אי אפשר לקבור במקום אחר אסור לקבור זה על זה אלא בדאיכא ששה טפחים ביניהם וכמ"ש רבינו האי גאון...ועל כן צריכים למחות בהני קבוראי בקראקא שלא ישימום זה על זה אלא בדאיכא בבירור הפסק ו' טפחים עכ"ל הב"ח

ובפתחי תשובה שם מביא מהשבות יעקב ח"ב סי' צ"ה וז"ל...אף שהדין פשוט ומבואר בטור ששיעור הרחקת מתים בין זה לזה ששה טפחים פוק חזי מאי עמא דבר שקוברין זה אצל זה וזה על גבי זה אף שהוא לא על פי הדין נראה לי שנתפשט המנהג לפי שלא ניתן לנו ארץ רחבת ידים וכו' עכ"ל ויעוי"ש שהסיבה לקולא של העולם שהם בגדר אנוסים ולא כן המצב כאן שיש מספיק מקום במרחק לא גדול גם מהערים הגדולות ויש מאות רבות קילומטרים שהם מדבר ואפשר לקבור שם מתים על פי ההלכה ואין כאן שום גדר אונס והכל בא מרגש קלות וזלזול מהשלטונות נגד הדת רח"ל ואלו אנשי הקבורה הנסחפים אחריהם

ורואים אנו מכאן איך מזלזלים בפסק השו"ע שפסק שצריך להרחיק בין מת למת ששה טפחים ומקור הלכה זו הוא הטור בשם רבינו האי גאון והפרישה כתב על דברי הת"ה שגירסת ספרים שלנו שההרחקה צריכה להיות ששה טפחים עיקר וכנראה שסמך על דברי רבינו האי גאון שהביאו הטור בסתמא ואיך לוקחים הם אחריות על עצמם לפסוק נגד הטור והשו"ע שפסקו בסתמא על הרחקת ששה טפחים בלי שהעיר אחד מהאחרונים והם מרחיקים רק ג' טפחים נגד פסק השו"ע ושערוריה נעשית כאן מלבד כל הענין שעקרו קבורה מישראל רח"ל

עוד כתב אלי אחד שלא הזדהה להביא ראיה להכשיר קבורה בקומות רח"ל מהגמרא בבא בתרא (י"ב ע"א) בית סתום יש לו ד' אמות פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות וברש"י שם כתב ז"ל פרץ את פצימיו הרי הוא כקבר וחכמים טימאו את סביבות הקבר ד' אמות כדי שלא יקברו עושי טהרות עד הקבר ויאהילו עכ"ל

והתוס' שם בד"ה פרץ הביאו דעת רבנו

קבורת קומות במבחן ההלכה

לז

מה שכתב דרוש עוד ביאור בגמרא וצ"ע

מ"מ אם קבורת קומות יש לה דין קבורה מדוע מביאה הגמרא דברי השכנה שראב"ש לא הובא לקבורה בסתמא ואפילו אם נאמר שלא שפכו חול עליו ולא היה מובדל והיה פתוח לעליה היה יכול לצוות שישאר בעליה וישפכו עליו חול ואז יהא אצלו ממש כמו בקבורת קומות והיו מקיימים מ"ע ול"ת של קבורה וראיה ניצחת מכאן שקבורה בעליה אין עליה שם קבורה מכיון שהיא מעל פני האדמה

וז"ל שו"ת עין יצחק ח"א יו"ד סי' ל"ד אות ז' וגם יש עצה בידם לשפוך עפר על הבית הקברות הישן ויהיה שיעור ו' טפחים קרקע מפסיק בין קברים תחתונים להעליונים כמבואר בטושו"ע סי' שס"ב וכן עושין בכמה ק"ק ששופכין עפר על ביה"ק הישן לקבור המתים שמה אם אין להם ביה"ק כנכון... והגידו לי אשר בק"ק קאליש במדינת פולין שפכו מכבר עפר על ביה"ק הישן לקבור המתים שמה עכ"ל

וכ"כ האחיעזר ח"ג סי' ע"ט אות ד' ואף אחד מהגדולים של הדור הקודם לא המציא את "קבורת הקומות" ולא עלה המצאה כזו שהיא נגד הלכה על דעת מי שהוא בכל הדורות שעברו ממתן תורה וחובה למחות בכל הכח נגד פירצה זו שנכפית בכח על תושבי אה"ק ומי שאינו מסכים לקבורת האבנים צריך להוציא הון רב להיקבר כהלכה ויש מי שאין לו ממוץ להגיע לקבורה שמחייב השו"ע

שמעתי מהרה"ג י. ש. שכטר שליט"א מקרית צאנז נתניה שכתב בספרו חט"ז שאם קוברים הצלע הר ויש דופן אחד מעפר ההר הגם שמשלשה צדדים יש בנין אבנים הוי קבורה בקרקע ואמרת לי שאין בזה סברא כלל ואיך נקרא לזה קבורה בקרקע כאשר המת מושכב מעל הקרקע ומשלשה צדדים מסובב בטון ואיך אפשר לומר כאלו חידושים משונים מבלי מקור בפרט בחומר כזה של קבורה

ואפילו אם יטען הטוען שהרי בכל זאת יש רבנים האומרים שזה קבורה מ"מ מידי ספיקא דאורייתא לא נפקא גם לשטתם והוא מחמת דעת גדולי הדור הסוברים שאין בזה משום קבורה ובספיקא דאורייתא מצווים אנו לפסוק לחומרא ובאמת אין בזה ספק כלל כי מפשטות הש"ס וכל הראשונים ברור שקבורה בטון אינה קבורה

סוף סוף המת נמצא בתוך קובית בטון ואין כאן הטמנה באדמה ומה מועיל זה שמצד אחד משקיף עליו הרי אין זה אלא קולא שאין לה שורש בהלכה

כן שמעתי שיש מקומות "מהודרים" שמהדרים לכסות הרבה חול בתוך הקוביות של הבטון הבנויות מעל פני האדמה ומה מועיל החול ששופכים על המת הנמצא בבנין סוף הרי אינו קבור באדמה ואין כאן שום שמץ יסוד של קולא מצד ההלכה

לאחר כתבי כל זאת ראיתי לכאורה ראייה מגמרא מפורשת המדברת בצורה של קבורת קומות ומובא שם שאין זה קבורה הגם שאין צורך בראיות נוספות על מה שהבאנו והוא הגמרא בבא מציעא (פ"ד ע"ב) (המדובר שם על ר' אלעזר בר' שמעון) כי הוה קא ניחא נפשיה אמר לה לדבייתהו ידענא בדרכנן דרתיחו עלי ולא ולא מיעסקי בי שפיר אוגנין בעיליתאי ולא תדחלין מנאי... אוגניתיה בעיליתא... יומא חד הוה קא מינציא דביתהו בהדי שבכתא אמרה לה תהא כבעלה שלא ניתן לקבורה אמרי רבנן כולי האי ודאי לאו אורח ארעא

וכתב המהרש"א שם ז"ל אע"ג דקבורת המת מצוה היא ועובר בלא תעשה כדאמרינן בפרק נגמר הדין (סנהדרין מ"ו ע"ב) מ"מ לא היה חש ר"א על הקבורה דאיבעיא להו האם קבורה משום בזיון או משום כפרה והוא כבר בא לידי נסיון שאין רמה ותולעה ישלוט בו ולא יבוא לידי בזיון וכפרה נמי לא הוה צריך דיסורים שהיה לו ממרקין ומכפרין עליו ועי"ל דמשום כבוד המת שרי להלין והוא משום כבודו עשה כדאמר ולא מתעסקי בי עכ"ל

והגמרא צריכה ביאור דמה היא השאלה אם אמר אל תקברוני האם חייבים לקברו הרי יש כאן מצות עשה ולא תעשה ומאי נפק"מ הטעמים בזה ורש"י שם כתב בד"ה הא אמר לא בעינא כפרה וז"ל ואי נמי קבריה ליה לא מתכפר עכ"ל

והגמרא צריכה ביאור שהרי המצוה לקברו היא לא על המת וא"כ אפילו אם אמר אל תקברוני אפילו אם נאמר שהקבורה לא תהא כפרה עליו מ"מ איך אפשר לבטל מצות עשה ול"ת משום דבריו הפרט שעל הל"ת כתוב מפורש בתורה כי קללת אלקים וגו' שהוא משום כבוד ה' ית' ויעויין בס' גשר החיים ח"ב פ"ב שהביא מספרים המבארים את הגמ' ולאחר כל

קבורת קומות במבחן ההלכה

לסכום

בענין הקבורה בתוך בנין אבנים מעל פני האדמה הנקרא קבורת קומות לגובה כו"כ קומות

ח"א סי' כ"ד פוסק שאין בקבורת קומות דין קבורה

(יא) הגר"מ בראנסדארפער ז"ל צוה להוציא מת שנקבר בקבורת קומות ממקום שהניחוהו ולהביאו לקבורה באדמה בשנת תשס"ו וכן פסק יבלח"ט מרן הגר"ש אלישיב שליט"א בשנת תש"ע

(יב) יש בידי מכתב ממרן הגר"ש וואזנר שליט"א מח"ס שבט הלוי הכותב שקבורה זו היא כנגד פשטות ההלכה וחתום עליו מרן הגר"נ קרליץ שליט"א

(יג) וידוע גודל המצוה לטפל במת מצוה והיום לדאבון לב נעשו רוב מתי ישראל בארצנו הקדושה למתי מצוה שאינם מובאים לקבורה כי קבורת קוביות בטון אינה קבורה

(יד) ידוע לי ממקור ראשון שמרן הגר"ש אלישיב שליט"א אינו מסכים לקבורה זו ובאו אליו לשאול והמרו את פיו רח"ל

(טו) אתמול י"ג אייר תש"ע בקרתי בבית העלמין בחיפה ובכניסה לשער ברוש ראיתי את קוביות הבטון פתוחים ומוכנים להטמנת מתים והם בגובה מעל האדמה קומה על קומה עשויות מפלטות בטון יצוקות וחרדה אחתני

(טז) בלפחות אחת משלשת הערים הגדולות באה"ק קוברים מת על מת בהרחקת ג' טפחים בלבד ממת למת כנגד פסק השו"ע שהסכימו עמו כל האחרונים שצריך להרחיק ששה טפחים

(יז) ביום י"ב מרחשון ש.ז. (ה' תשע"א) בקרתי בהיכלו של מרן השבט לוי הגר"ש וואזנר שליט"א ושהיתי אצלו כעשרים דקות ודובר כל הענין מבחינה הלכתית וסיים מרן השבט לוי שקבורת קומות אינה קבורה וחזר על כך פעמים מספר ואמר שיחתום על מכתב בענין זה כאשר הייתי אצל הגאון הגדול מרן מוהר"ר נסים קרליץ שליט"א ואמרתי לו את דעת הגר"ש וואזנר אמר לי שאביא לו את מכתב הגר"ש וואזנר וגם הוא יחתום עליו והענין עכשיו בטיפול עם עוד גדולי ישראל אך הזמן דוחק מאוד

(א) בשו"ע נפסקה ההלכה ללא כל חולק שקבורה צריכה להיות בתוך האדמה דוקא ולא נקראת קבורה באבנים שמעל פני האדמה והמקור לזה הוא הגמרא בסנהדרין וכן פירשו את הגמרא הר"ח הרי"ף הרא"ש הר"ן וכן כתב הרמב"ן בס' תורת האדם וכן נראה מרש"י הראב"ן והמאירי שם

(ב) קבר בנין המוזכר בגמ' סנהדרין מ"ז ע"ב הכוונה כיסוי לקבר שנחפר בתוך האדמה כך ביארו הפוסקים הנ"ל

(ג) דעת היד רמה שחפרו קבר באדמה וציפו את תוך הקבר בבנין וגם לדעתו הקבורה צריכה להיות באדמה

(ד) דעת האור זרוע שקבר בנין הוא קבר שנבנה מעל פני האדמה אך הוא דעה יחידאה ואין הלכה כמותו

(ה) קבורה בקוביות אמבטיות בטון מעל פני האדמה אינה נקראת קבורה כלל

(ו) אין דמיון למה שמובא בגמרא ב"ב קבורה בכוכין כי שם חצבו בתוך מערה מתחת לפני האדמה כוכין וקברו משא"כ קוביות שמעל פני האדמה אינו דומה כלל וכלל לכוכין הנ"ל

(ז) בפראג יש בית קברות ישן שקברו שם בכוכים אך שם יש גבעה וחפרו כוכין בתוך העפרכבזמן התלמוד

(ח) הגר"י שמעלקיס ז"ל בספרו בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קס"א מסיק להלכה שקבורה שלא בתוך קרקע אינה קבורה

(ט) האגרות משה יו"ד ח"ג סי' קמ"ב קמ"ג כתב בחריפות נגד סוג קבורה זו וכתב שחייבים לפרסם גודל האיסור שאסור לקבור כך ומי שקובר כך עובר יום יום שעה שעה על לאו דלא תלין ועל מצות עשה דקבר תקברנו

(ט) כן אוסר קבורה כזו בהחלט בשו"ת מנחת יצחק ח"י סי' קכ"ב וכותב שאין מקיימים בזה מצות קבורה

(י) גם הגר"ש ישראלי ז"ל בספרו חוות בנימין

קבורת קומות במבחן ההלכה

לט

אע"פ שאין הבשר קיים}...תדע דבמצא מת מצוה אמרו אם יש בו רובו היינו ראשו שדרו וגולגלתו מטמא עליו הכהן כדי לטפל בקבורתו עכ"ל

ולכאורה צ"ע איך לומד מדין מת מצוה שדינו דוקא בראשו ורובו למצות קבורה ודין ראשו או שדרו או גולגלתו קיימת מובא ברמב"ם הל' טומאת מת פ"ב ה"ח שכל אחד מהם מטמא באהל אך אין זה שייך למ"ש הגשה"ח דדוקא כאשר שלשתן שלמים יש מצות קבורה והנה בגמרא מו"ק כ"ה ע"א מובא בארון העובר ממקום למקום עומדים עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים ומוקי לה בשלדו קיימת ופירש רש"י שם גופו קיימת יוצאין ואי לאו אין יוצאין

ובגשר החיים שם מביא מכתב יד מהראשונים המיוחס לרש"י שפירש שלדו קיימת גופו קיים זמן מועט הוא שמת ושם בגמ' מו"ק מדובר שהעלו את רב הונא מבבל לא"י וטרם נקבר ובכל זאת נראה מהגמרא דכאשר אין שלדו קיימת אין מצות לוייה ואין ברכת ותנחומי אבלים ולפי זה לכאורה נראה שאין מצות קבורה באופן שאין גופו קיים אך מלשון השו"ע סי' שע"ד סעיף ב' שכתב וז"ל אינו נקרא מת מצוה לענין זה אלא אם כן מצא ראשו ורובו עכ"ל ומשמע

שרק לגבי דין מת מצוה הוא בראשו ורובו אך לגבי דין קבורה הוא גם במקצת גופו אך מ"מ כמו דאין יוצאין לקראת ארון שאין שלדו קיימת ואין אומרים תנחומי אבלים כך לכאורה הסברא נוטה דאין דין אנינות במצב כזה ולכן כאשר נתעכל הבשר לכאורה יש מקום לומר דאין דין אנינות ולפי לשון רש"י שהבאנו לעיל כאשר אין גופו שלם הגם שלא נתעכל הבשר מכיון שהתחיל להתעכל כבר לכאורה אין דין אנינות וצע"ג

יח) ואפילו אם יטען הטוען שיש רבנים הסוברים שיש כאן קבורה הרי נקטינן דספיקא דאורייתא לחומרא ודעת גדולי הדור שזו אינה קבורה ולכל הפחות מידי ספיקא לא נקטינן ואי אפשר לילך לקולא ובפרט שמפשטות הש"ס וכל הראשונים נראה ברור שזו אינה קבורה

יט) יש בערבה של הנגב מספיק מקום לקבורה ואין מקום לטענה שאין היכן לקבור ובכלל שהטענה שאין מקום לקבור אינה טענה הלכתית כי הקב"ה ברא עולמו באופן שאפשר יהיה לקיים מצוותיו

כ) יוצא אני בזה בקריאה לכל גדולי ישראל שליט"א ולמי שבידו לפעול לומר למלאך המשחית הרף ולהפסיק לאלתר את השערוריה הזו

הכו"ח למען קיום המצוה

אור לט"ו אייר ה' תש"ע

ולמען כבוד מתי ישראל

הרב גדליהו אקסלרוד

מלפנים אב"ד חיפה מח"ס שו"ת מגדל צופים ה"ח

ג. ב. צע"ג בנוגע למי שקרוביו קבורים ב"קבורת" האבנים הנ"ל האם יש לו דין אונן עד שיביאם לקבורה באדמה ואם הגוף שלם לכאורה יש לו דין אונן עד שישתדל להוציאם מהאבנים ויביאם לקבורה כהלכה וצ"ע אך אם נעכל הבשר ושלדו קיימת הנה בשו"ע יו"ד סי' שס"ד סעיף ג' כתב וז"ל ואינו נקרא מת מצוה אא"כ מצא ראשו ורובו עכ"ל ובס' גשר החיים ח"ב פ' כ"ב אות ה' כתב וז"ל ואם אין עליו עוד בשר וישנם העצמות בשלדו הקיימת אם רק עדיין לא טעם אותו המת טעם קבורה ג"כ בעי קבורה מצד המצות עשה דקבורה וכפרת הקבורה {ואולי ישנו עדיין גם הלאו דלא תלין